

ԼԵՌՆԱԹԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ

23 սեպտեմբերի 2015 թ.

N 878-Ն

Բ. Ստեփանակերտ

**ԲԱՑ ԵՂԱՆԱԿՈՎ ՄՇԱԿՎՈՂ ՕԳՏԱԿԱՐ ՀԱՆԱԾՈՆԵՐԻ
ՀԱՆՔԱՎԱՅՐԵՐԻ ԱՆՎՏԱՆԳ ՇԱՀԱԳՈՐԾՄԱՆ ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ
ԿԱՆՈՆԱԿԱՐԳԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ**

Ղեկավարվելով «Տեխնիկական անվտանգության ապահովման պետական կարգավորման մասին» Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության օրենքի 5-րդ հոդվածով և 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի «գ» ենթակետով՝ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարությունը **ա թ ա ռ մ է.**

1. Հաստատել բաց եղանակով մշակվող օգտակար հանածոների հանքավայրերի անվտանգ շահագործման տեխնիկական կանոնակարգը՝ համաձայն հավելվածի:

2. Սույն որոշումն ուժի մեջ է մտնում պաշտոնական հրապարակման օրվանից վեց ամիս հետո:

ԼԵՌՆԱԹԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ

Ա. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

Տ Ե Խ Ն Ի Կ Ա Կ Ա Ն Կ Ա Ն Ո Ն Ա Կ Ա Ր Գ

ԲԱՑ ԵՂԱՆԱԿՈՎ ՄՇԱԿՎՈՂ ՕԳՏԱԿԱՐ ՀԱՆԱԾՈՆՆԵՐԻ ՀԱՆՔԱՎԱՅՐԵՐԻ ԱՆՎՏԱՆԳ ԾԱՀԱԳՈՐԾՄԱՆ

Լ. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒԹՅՈՒՆԵՐ

1. Բաց եղանակով մշակվող օգտակար հանածոների հանքավայրերի անվտանգ շահագործման տեխնիկական կանոնակարգը (այսուհետ՝ կանոնակարգ) մշակված է «Տեխնիկական անվտանգության ապահովման պետական կարգավորման մասին» Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության օրենքի 5-րդ հոդվածի և 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի «գ» ենթակետի կիրարկումն ապահովելու համար և սահմանում է անվտանգության պահանջներ՝ օգտակար հանածոների հանքավայրերի բաց եղանակով մշակման համար:

2. Սույն կանոնակարգի պահանջները տարածվում են Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության տարածքում օգտակար հանածոների հանքավայրերում բաց եղանակով արդյունահանում իրականացնող կազմակերպությունների վրա (այդ թվում՝ օտարերկրյա)՝ անկախ դրանց կազմակերպական-իրավական ձևերից:

3. Օգտակար հանածոների հանքավայրերի բաց եղանակով մշակման ժամանակ պայթեցման աշխատանքներն իրականացվում են Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարության 2009 թվականի հունվարի 29-ի «Պայթեցման աշխատանքների կատարման ժամանակ անվտանգության միասնական կանոնները հաստատելու մասին» N 38-Ն որոշմամբ հաստատված պահանջներին համապատասխան:

4. Օգտակար հանածոների բաց եղանակով մշակվող հանքավայրերի լեռնային փորվածքները և կառույցները ստեղծվում (կոնսերվացվում) են Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարության սահմանած կարգով:

5. Օգտակար հանածոների բաց եղանակով մշակող հանքավայրերի նախագծային փաստաթղթերը ենթակա են տեխնիկական անվտանգության փորձաքննության «Տեխնիկական անվտանգության ապահովման պետական կարգավորման մասին» Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության օրենքի 9-րդ հոդվածով սահմանված պահանջներին համապատասխան:

6. Օգտակար հանածոների հանքավայրերը բաց եղանակով մշակող կազմակերպությունները, համաձայն Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության աշխատանքային օրենսգրքի 250-րդ հոդվածի 6-րդ և 7-րդ մասերի, պարտադիր կարգով պետք է մշակեն և հաստատեն հնարավոր վթարների նախագրուշացման և դրանց հետևանքների վերացման գործողությունների պլաններ:

7. Բաց եղանակով օգտակար հանածոների հանքավայրեր մշակող կազմակերպությունները, համաձայն «Տեխնիկական անվտանգության ապահովման պետական կարգավորման մասին» Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության օրենքի 19-րդ հոդվածի 1-ին մասի «ա» կետի՝ պարտավոր են հաստատել օբյեկտի տեխնիկական անվտանգության վկայագիր՝ մշակելով այն վկայագրին ներկայացվող պահանջներին համապատասխան:

8. Բացահանվելու և լեռնային աշխատանքների հետևանքով խախտված հողային տարածքների ռեկուլտիվացիան (վերականգնումը) կատարվում է Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարության 2006 թվականի նոյեմբերի 28-ի «Հողերի ռեկուլտիվացման ներկայացվող պահանջների և ռեկուլտիվացմանը ենթակա՝ խախտված հողերի դասակարգման տեխնիկական կանոնակարգը հաստատելու մասին» N 566 որոշմամբ հաստատված պահանջներին համապատասխան:

9. Բաց եղանակով մշակվող օգտակար հանածոների հանքավայրերի աշխատանքներում ընդգրկված ինժեներատեխնիկական կադրերի և մասնագետների տեխնիկական անվտանգության առնչվող հարցերով ուսուցումը և որակավորումը կատարվում են՝ համաձայն «Տեխնիկական անվտանգության ապահովման պետական կարգավորման մասին» Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության օրենքի 18-րդ հոդվածի 1-ին մասի «գ» կետի պահանջներին:

II. ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

10. Առյժն կանոնակարգում օգտագործվում են հետևյալ հասկացությունները՝

1) **բացահանք**՝ օգտակար հանածոների հանքավայրի բաց եղանակով մշակման հետևանքով երկրի մակերևույթին առաջացած փորվածքների (հանքաստիճաններ, խրամներ, խոռոչներ, հանքի ջանցքներ) ամբողջություն:

2) **բացահանքային տրանսպորտ**՝ մեքենաների և սարքավորումների համախումբ (ավտոմեքենաներ, ժապավենային փոխակրիչներ, կեռաճեղքիներ, համակցված տրանսպորտ և այլն)՝ նախատեսված հանքավայրի մշակման ժամանակ Լեռնային գանգվածի փոխադրման համար:

3) **հորատման հաստոց**՝ մեքենասարքավորում՝ նախատեսված օգտակար հանածոների հանքավայրերի բաց եղանակով մշակման ժամանակ տարբեր նշանակության հորատանցքեր և պայթուցիկ հորատելու համար: Կախված կիրառման ոլորտից՝ աշխատանքի սկզբունքից և հիմնական ցուցանիշներից հորատման հաստոցները լինում են պտտակային, ճեղքանակավածային, էլեկտրագայլիկոնային, կրակային (թերմիկ), շարժական և հարվածապտտական:

4) **կենաճեղքի**՝ ինքնագնաց հողափոր-փոխադրող մեքենա՝ նախատեսված ցածր կարծրությամբ Լեռնային գանգվածի փորման, տեղափոխման և բեռնաթափման համար: Ըստ տեսակների լինում են թիակավոր, կցավի անվավոր և ճեղքանակային:

5) **դրագա**՝ (հողածուծ սարք) լողացող սարքավորումների համախումբ՝ նախատեսված ջրածածկ ցրտային հանքավայրերը մշակելու համար: Այն միաժամանակ կատարում է սարուն օգտակար հանածոյի փխրեցում, արդյունահանում, լվացում, հարստացում և դատարկ ապարների լցակույտ փոխադրումը:

6) **դրագլայն**՝ միաճեղքի էֆեկտիվ տեսակի սարքավորում, որով մշակվում են ապարների այնպիսի հանքաստիճաններ, որի ճակատը գտնվում է էֆեկտիվ տեղակայման մակարդակից ցածր (առանձին դեպքերում տեղակայման մակարդակից բարձր): Դրագլայները հիմնականում օգտագործվում են ցածր կարծրությամբ ապարների, հազվագյուտ դեպքերում՝ փխրուն և կիսակարծր ապարների բարձրման և վերաբարձման դեպքում:

7) **ապարների ջարդման և տեսակավորման մեքենա**՝ մեքենասարքավորում՝ նախատեսված օգտակար հանածոների և այլ Լեռնային ապարների ջարդման, մանրացման, տեսակավորման և տեղափոխման համար: Կիրառվող տեսակներն են՝ գլանակային, հարվածային, դիմային և այլն:

8) **օդափոխիչ կայան**՝ սարքավորում՝ նախատեսված բացահանքի խորացված փորվածքների և այլ տեղամասերի օդափոխության, աշխատանքային տեղերում մաքուր օդի սահմանային թույլատրելի քանակության ստեղծման և պահպանության համար: Օդափոխության համակարգերը տեղակայելուց հաշվի է առնվում բացահանքի խորությունը, դրա ձևն ու չափերը, Լեռնային աշխատանքների իրականացման, ֆունու շարժման և օդային հոսքի ուղղությունները: Բացահանքերում կիրառվում են ներդիչ և արտածիչ օդափոխիչ կայաններ:

9) **բացահանքի էլեկտրատեղակայանքներ**՝ էլեկտրական մեքենաների, սարքերի, էլեկտրահաղորդման գծերի, ենթակայանների և օժանդակ սարքավորումների համախումբ՝ նախատեսված էլեկտրական էներգիայի հաղորդման, փոխակերպման և բաշխման համար.

10) **լցակույտ**՝ օգտակար հանածոների արդյունահանման ժամանակ արտադրական թափոններից, լցակույտային գրունտներից, ոչ կոնդիցիոն օգտակար հանածոներից գոյացած արհեստական կուտակումներ: Ըստ տեղադրման վայրի՝ լցակույտերը բաժանվում են երկու խմբի՝ ներքին՝ տեղակայված բացահանքի տարածքում, և արտաքին՝ տեղակայված բացահանքի եզրագծից դուրս.

11) **բացահանքի ջրհանում**՝ ջրահավաքիչների, պոմպակայանների, արտանյիչ խողովակազծերի և ջրահեռացման այլ սարքերի միջոցով ներհանքային ջրերի, անձրևային, ձնհալի և ստորերկրյա ջրերի հոսքի կարգավորում՝ դրանց մուտքի կանխումը դեպի հանքաստիճաններ, այլ լեռնային փորվածքներ, մշակված տարածություններ և ջրահեռացման վախեր.

12) **լեռնային փորվածք**՝ լեռնային աշխատանքների կատարման հետևանքով երկրի մակերևույթի վրա արհեստական հանապարհով առաջացած խոռոչ.

13) **հորատանցք**՝ լեռնային ապարներում մեխանիկական կամ ոչ մեխանիկական եղանակով հորատման աշխատանքների կատարման արդյունքում առաջացած գլանաձև փորվածք: Հորատանցքերն ըստ տեղադրվածության լինում են ուղղաձիգ, հորիզոնական, թեֆ, հյուղավորված, ոչ հյուղավորված և փնջային, ըստ կիրառման բնույթի՝ հետախուզական, շահագործման, շինարարական, պայթեցման և լեռնատեխնիկական.

14) **հանքաստիճան**՝ հանքավայրի բաց եղանակով մշակման ընթացքում բացահանքի կողմերերին աստիճանի տեսքով առաջացած մաս: Հանքաստիճանի տարբերն են վերին և ստորին հարթակները, շեղք, եզրագիծը: Հանքաստիճանները լինում են աշխատանքային՝ նախատեսված օգտակար հանածոների և այլ ապարների հանույթի համար, ոչ աշխատանքային կամ մարվող, որոնք հանքավայրի մշակման հետևանքով հասել են իրենց սահմանային դիրքին.

15) **բնամաս**՝ հանույթային տեղամասում օգտակար հանածոների պաշարների սահմանափակ մասի թողնվածք՝ գործող լեռնային փորվածքների պահպանության համար.

16) առափ (բերմա)՝ հորիզոնական նեղ ձգված հարթակ՝ նախատեսված աշխատանքների անվտանգ կատարման, բացահանում տրանսպորտային միջոցների շարժման ապահովման համար, ըստ որի էլ դրանք անվանվում են տրանսպորտային բերմա և ապահովիչ բերմա.

17) **ժապավենային փոխակրիչ**՝ անընդհատ գործողությամբ մեքենա՝ նախատեսված լեռնային փորվածքներից ապարների բարձման և տեղափոխման համար: Ըստ տեղակայման՝ ժապավենային փոխակրիչները լինում են անշարժ, շարժական և կիսաշարժ, ըստ աշխատանքային ժապավենի ձևի՝ հարթ և ակոսավոր.

18) **ֆարհատ մեքենա**՝ օգտակար հանածոների հանքավայրը բաց եղանակով մշակման ժամանակ օգտագործվող լեռնային մեքենա՝ նախատեսված սղոցմամբ զանգվածից բլուկ կամ շինարար ստանալու համար: Արտադրության մեջ կիրառվող տեսակներն են սկավառակային սղոցներով, օղակավոր կտրիչներով (ֆրեզ), կտրիչ-չորթայավոր և ալմաստանոպանային սղոցներով ֆարհատ մեքենաները.

19) **սողանք**՝ լանջերում ապարների զանգվածի տեղաշարժ՝ գրունտների ծանրության ուժի, լանջերի ողողաբանական, գերխոնավացման, սեյսմիկ ցնցումների ազդեցության տակ.

20) **հանքաստիճանի շեղք**՝ բացահանքի հանքաստիճանի երկարության ուղղությամբ տարածված թեֆ մակերևույթ, որը հանքաստիճանը սահմանափակում է հանված տարածությունից, բնական շեղքից և լցանյութից: Շեղքի կայունությունը կախված է դրա տակ գտնվող բնական գրունտի հիմքի խորությունից, ամրությունից և բարձրությունից, դրա մակերևույթին ազդող ծանրությունից, ստորերկրյա ջրերի դիրքի և ֆիլտրացման մակարդակից.

21) **սորուն ապար**՝ հատիկավոր և մանրաբեկոր չկապակցված լեռնային ապար: Սորուն ապարների օրինակ են կվարցային և կրաքարային ավազները, մանրաթիֆի և բնական խիֆի նստվածքները.

22) **կարծր (ժայռային) ապար**՝ հատիկների միջև կոշտ կապակցված ապար, որն արտաքին ուժերի ներգործության տակ դրսևորում է կարծր, առաձգական հատկություններ.

23) **ցրտնային ապար**՝ արմատական ապարների ֆիզիկական հողմահարման, ֆրակտիկացման և այլ գործոնների ազդեցությամբ առաջացած տարբեր մեծության կտորների ցեմենտացած նստվածքներ, որոնք պարունակում են օգտակար բաղադրիչներ:

III. ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՀԱՆՁՆԵՐԸ

11. Օգտակար հանածոների հանգավայրերում բաց եղանակով արդյունահանում իրականացնող կազմակերպությունները, համաձայն Հնդերքի մասին Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության օրենսգրքի և այլ նորմատիվ իրավական ակտերի պահանջների, պետք է ունենան՝

1) օգտակար հանածոյի արդյունահանման թույլտվություն:

2) աշխատողների առողջության պահպանման սանիտարական կանոնակարգի և նորմերի պահանջների կատարման միջոցառումների ծրագիր:

12. Բացահանքի շինությունների վրա, մարդկանց կուտակման վայրերում և շարժման երթուղիներում պետք է փակցվեն տեխնիկական անվտանգությանը վերաբերող ցուցադրական միջոցներ: Դրանք են համապատասխան ցուցանակները, նշանները, պլակատները, թույլատրող և արգելող նախագրուշական ազդագրերը, որոնց նշանակությանը պետք է ծանոթ լինեն բացահանքի բոլոր աշխատողները:

13. Բացահանքի լեռնային փորվածքների վտանգ ներկայացնող տեղամասերը (աշխատանքային հրապարակներ, փորվածքներ, ձագարներ և այլն) մուշ ժամանակ պետք է լուսավորվեն էլեկտրական լուսավորությամբ:

14. Բացահանքի յուրաքանչյուր աշխատատեղ հերթավորից առաջ պետք է համալիր զննվի սվյալ տեղում աշխատողի և հերթավորի ղեկավարի կողմից, աշխատանքները կատարելու համար վերջինիս կողմից պետք է սրվի գրավոր կարգադրություն: Արգելվում է կարգադրություն տալ այն աշխատատեղերի համար, որոնցում առկա են տեխնիկական անվտանգության պահանջների խախտումներ:

15. Բացահանքում աշխատող անձանց արգելվում է հանգստանալ կամ այլ գործունեությամբ զբաղվել անմիջապես հանգիստը, հանգստի հանգների, շեյերի մոտ, ինչպես նաև աշխատող մեքենասարքավորումների և տրանսպորտային ուղիների վրա:

16. Նախքան մեքենասարքավորումների գործարկելն ու տրանսպորտային միջոցների շարժը, պարտադիր կարգով պետք է սրվեն ձայնային և լուսային ազդանշաններ, որոնք պետք է լսելի (տեսանելի) լինեն դրանց գործողության գոտում գտնվող բոլոր աշխատողներին:

17. Բացահանքի յուրաքանչյուր աշխատող, նկատելով մարդկանց կյանքին, կազմակերպությանը, շրջակա միջավայրին սպառնացող վտանգավոր երևույթներ (մեքենասարքավորումների խախտումներ, սողանքի, հանգստի հանգիստի փլուզման, հրդեհի և արտակարգ այլ երևույթների առաջացման նշաններ և այլն), պարտավոր է դրա մասին անմիջապես տեղեկացնել սվյալ տեղամասի ղեկավարին և մարդկանց տեղահանել վտանգավոր գոտուց:

18. Ոչ աշխատանքային ժամերին բացահանքի տրանսպորտային և շարժական մեքենասարքավորումները պետք է հանգիստից հեռացվեն անվտանգ տեղ, գործող մասերը (շեյերի և այլն) իջեցվեն գետնին, փակվի խցիկը և հոսանքազրկվի ու լիցքաթափվի սնող մալուխը:

19. Հրդեհի ծագման դեպքում բացահանքի այն տեղամասերում, որտեղ առաջացել է հրդեհապայթյունավտանգ իրավիճակ, պետք է պարտադիր կարգով դադարեցվեն բոլոր աշխատանքները, դրանց մասին տեղեկացվեն ղեկավարությանը և հրեջ ու լեռնափրկարար ծառայություններին:

20. Այնպիսի բացահանքերում, որտեղ արդյունահանվում են հեշտ բունկվող օգտակար հանածոներ, անհրաժեշտ է նախատեսել հատուկ կանխարգելիչ և հակահրդեհային միջոցառումներ:

21. Բացահանքերում մարդկանց տեղաշարժի համար պետք է նախատեսվեն հարմարավետ, անվտանգ անցուղիներ, իսկ տրանսպորտային միջոցների հանապարհների հատման մասերում՝ հատուկ ցուցանակներով անցումային կետեր:

22. Բացահանվելու, որտեղ աշխատանքներն իրականացվում են մարդկանց ապրելու վայրերից 2,5 կիլոմետրից ավելի հեռավորության վրա, աշխատողները պետք է աշխատատեղ հասցվեն միայն մարդկանց տեղափոխման համար հարմարավետ նստատեղերով կահավորված ավտոտրանսպորտային միջոցներով:

23. Բացահանվի հանձնարարությունների միջև հաղորդակցության համար պետք է տեղակայվեն մինչև 60 աստիճան քեֆուրյամբ երկկողմանի բազրիքներով, օրվա մութ ժամերին լուսավորվող ամուր սանդուղիներ: Հանձնարարության 10 մետրից ավելի բարձրության դեպքում պետք է տեղակայվեն հորիզոնական հարթակներով առնվազն 0,8 մետր լայնությամբ բազկասանդուղիներ: Հանձնարարության երկարությամբ տեղակայված սանդուղիների հեռավորությունը միմյանցից չպետք է գերազանցի 15 մետրը: Մարդկանց տեղաշարժի համար սանդուղիների փոխարեն թույլատրվում է նաև կառուցել 20 աստիճանից ոչ ավելի քեֆուրյամբ հետիոտն արահետներ:

24. Մարդկանց տեղաշարժը ժապավենային փոխակրիչների վրայով թույլատրվում է միայն բազրիքներով սարքավորված անցումային կամրջակներով: Փոխակրիչի տակով անցումները և ուղղանցումները պետք է սարքավորված լինեն փոխադրվող ապարը թափվելու դեպքում մարդկանց հնարավոր վնասվածքներից զերծ պահող պաշտպանական վահանակով:

25. Հանձնարարության արգելվում է աշխատանքների կատարումը, եթե առկա են հանձնարարության կախված «հովարներ», առանձին խոշոր բեկորներ, ինչպես նաև ձյան ու սառույցի կախված շերտեր: Եթե կախված բեկորները, հեղեղերը, «հովարները» և այլ վտանգավոր կախվածքներ հայտնաբերման ժամանակ հնարավոր չէ վերացնել, ապա վտանգավոր գոտում աշխատանքները պետք է դադարեցվեն, մարդիկ հեռացվեն անվտանգ տեղեր, իսկ տեղամասը պետք է արգելափակվի նախազգուշացնող նշաններով:

IV. ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ՝ ԼԵՌՆԱԹԻՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ՎԱՐՄԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

1. ԼԵՌՆԱԹԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ՎԱՐՈՒՄԸ

26. Շահագործվող բացահանվելու հանձնարարության բարձրությունը չպետք է գերազանցի՝

1) մեխանիկական միաշերտի էֆեկտիվությամբ մշակվող, առանց պայթեցման աշխատանքների կիրառման՝ էֆեկտիվության առավելագույն շերտի մասնաբաժնի բարձրությունը.

2) մեխանիկական միաշերտի էֆեկտիվությամբ կարծր ապարներ մշակելիս պայթեցման աշխատանքների կիրառմամբ՝ ոչ ավելի, քան էֆեկտիվության առավելագույն շերտի մասնաբաժնի 1,5 բարձրությունը: Առանձին դեպքերում թույլատրվում է հանձնարարության բարձրությունը հասցնել մինչև էֆեկտիվության շերտի մասնաբաժնի կրկնապատիկ բարձրությունը, պայմանով, որ մշակվեն հատուկ միջոցառումներ էֆեկտիվության աշխատանքների անվտանգության ապահովման համար.

3) հոպանային էֆեկտիվությամբ մշակելիս՝ էֆեկտիվության շերտի մասնաբաժնի բարձրությունը.

4) դրազայնով մշակելիս՝ էֆեկտիվության շերտի մասնաբաժնի խորությունը կամ բարձրությունը.

5) ոչ մեխանիկական եղանակով (ձեռքով) սորուն և փխրուն ապարներ մշակելիս՝ 3 մետր, կայուն, ինչպես նաև պինդ ապարներ մշակելիս՝ 6 մետր.

6) մեխանիկական միաշերտի էֆեկտիվությամբ կարծր ապարներ մշակելիս հորատանցքերի բազմաշարժային պայթեցման աշխատանքներ կիրառելով՝ փուլային բարձրությունը չպետք է գերազանցի շերտի մասնաբաժնի 1,5 բարձրությունը: Այդպիսի փուլավորման լեռնային զանգվածի արտափոխման ժամանակ պետք է իրականացվեն լրացուցիչ միջոցառումներ՝ առաջացող «հովարների» և կախվածքների ինֆրաբերաբար փլուզումը կանխելու համար:

27. Մեխանիկական միաւերեւի էֆեկտներով խրամներ անցնելիս՝ վերջիններին բարձրությունը, անկախ հորատանցքերի միաժամանակ պայթեցվող քանակից, կարող են ընդունվել հանփաստիճանի բարձրությունը հավասար:

28. Աւթատանֆային հանփաստիճանների շեպերի անկյունները պետք է լինեն՝

1) մեխանիկական միաւերեւի էֆեկտներով, ինչպես նաև դրազւայնի աւթատանֆի դեպքում՝ մինչև 80 աստիճան.

2) ոչ մեֆենայցւած եղանակով (ձեռնով) մշակելու դեպքում՝ փխրուն և սորուն ապարներ մշակելիս՝ ոչ ավելի, քան այդ ապարների շեպի բնական անկյան չափով.

3) կայուն և պինդ ապարներ մշակելիս՝ ոչ ավելի 50 աստիճան.

4) կարծր ապարներ մշակելիս՝ ոչ ավելի 80 աստիճան.

5) հետադարձ շերտիով էֆեկտներով աւթատանֆի դեպքում՝ ոչ ավելի մշակվող ապարների բնական շեպի անկյան չափով:

29. Լեռնային և տրանսպորտային մեֆենասարֆավորումները, տրանսպորտային հաղորդակցման ուղիները, կապի և էլեկտրահաղորդման գծերը պետք է տեղակայված լինեն հանփաստիճանների աւթատանֆային հրապարակներում՝ փուզման հատվածակողմի (պրիզմա) սահմաններից դուրս:

30. Վերևից բարձուղ էֆեկտներով հանփաստիճանները մշակելիս՝ հանփաստիճանի եզրի և ավտոմատապարի առանցքի միջև հեռավորությունը սահմանվում է նախագծով, բայց պետք է լինի 2,5 մետրից ոչ պակաս: Հանփաստիճանի կամ ենթաստիճանի բարձրությունը պետք է ապահովի տրանսպորտային միջոցի տեսանելիությունն էֆեկտավարի խցիկից:

31. Մակաբացման աւթատանֆները մշակման ոչ տրանսպորտային եղանակով իրականացնելու դեպքում օգտակար հանածոյի հանփաստիճանի ներքին եզրի և ապարային լցակույտի միջև հեռավորությունը սահմանվում է նախագծով: Փոխակրիչի առկայության դեպքում լցակույտի ներքին եզրի և փոխակրիչի առանցքի միջև հեռավորությունը պետք է լինի 4 մետրից ոչ պակաս:

32. Հանփաստիճանների մարման ժամանակ պետք է թողնվեն ապահովիչ առափներ, որոնց լայնությունն ուղղածիզով պետք է կազմի հարակից առափների միջև եղած հեռավորության մեկ երրորդից ոչ պակաս: Առափները պետք է թողնվեն ոչ ավելի, քան երեք հանփաստիճանը մեկ: Հանփաստիճանի մարման ժամանակ, համաձայն նախագծի, պետք է պահպանվի բացահանֆի կողի թեֆության ընդհանուր անկյունը: Ամեն դեպքում առափի լայնությունը պետք է լինի այնքան, որպեսզի ապահովվի դրա մեխանիկական մաֆրումը:

33. Ապահովիչ առափները պետք է լինեն հորիզոնական կամ ունենան թեֆություն դեպի բացահանֆի կողը և կանոնավոր կերպով մաֆրվեն ապարից, հանֆաֆարից և կողմնակի առափաներից: Առափները, որոնցով տեղի է ունենում մարդկանց հանախակի տեղաւարժեր, պետք է ցանկապատվեն:

34. Բացահանֆերում պետք է մշտական հսկողություն իրականացվի հանփաստիճանների, շեպերի, խրամների, լցակույտերի վիճակի նկատմամբ: Ապարների շարժ նկատելու դեպքում՝ աւթատանֆները պետք է դադարեցվեն: Սողանֆի հակում ունեցող բացահանֆերում պետք է կազմակերպվեն սողանֆային մարմնի դիճամիկայի ուժիմային դիտարկումներ (մոնիթորինգ), և դրանց հիման վրա իրականացվեն համապատասխան միջոցառումներ:

35. Հանփաստիճաններում պետք է մշտապես կատարվեն կախված հանֆաֆարի և ապարի բեկորների վտանգագեթծում, խորանդեղների վերացում: Արգելվում է կախված հանֆաֆարի կամ ապարի բեկորների տակ մարդկանց գտնվելը կամ աւթատանֆների կատարումը:

36. Երկու հարակից հանգստիճանում գտնվող մեքենասարքավորումների կամ աշխատատեղերի հեռավորությունը միմյանցից հորիզոնականով պետք է լինի ոչ մեքենայացված եղանակով (ձեռքով) աշխատանքի դեպքում՝ 10 մետրից ոչ պակաս, իսկ էմվալատորով մշակելու դեպքում՝ դրա շերտիման առավելագույն շառավղի 1,5 մետրից ոչ պակաս:

37. Հանգստիճանները ոչ մեքենայացված եղանակով (ձեռքով) մշակելու ժամանակ աշխատանքները պետք է կատարվեն միայն վերևից ներքև՝ պահպանելով թեփոթյան անկյունը և չկիրառելով «տակահան» եղանակը:

38. 35 աստիճանից ավելի թեփման անկյունով հանգստիճանի շերտի վրա աշխատելու ժամանակ հորատում, վտանգագրծում և այլ գործողություններ կատարող անձինք պետք է օգտագործեն նուպաններով պաշտպանիչ գոտիներ՝ հուսալիարեն ամրացված հենարաններին: Պաշտպանիչ գոտիների օգտագործման ընթացքում նախատեսվում է դրանց փորձարկում՝ ստատիկ բեռնվածքով՝ յուրաքանչյուր վեց ամիսը մեկ անգամ՝ հինգ քառյե տևողությամբ: Պաշտպանիչ գոտիները պետք է ունենան դրոշմավորում՝ վերջին փորձարկման ժամկետի նշումով:

39. Հնարավոր փլուզումների և անկումների գոտում աշխատելու ժամանակ բացահանքի կողերը և հատակը պետք է ենթարկվեն մարկեթդերական մանրագնի դիտարկման: Ապարների տեղաշարժի երևույթներ նկատելու դեպքում պետք է դադարեցվեն բոլոր աշխատանքները և վերսկսվեն միայն փորձաքննություն անցած նախագծին համապատասխան:

40. Սողանքի հակում ունեցող հանգավայրերի մշակման նախագծում պետք է նախատեսվեն հակասողանքային հատուկ միջոցառումներ:

41. Հանգավայրը, միաժամանակ բաց և ստորերկրյա եղանակով մշակման դեպքում, պետք է իրականացվեն բաց և ստորերկրյա աշխատանքներում աշխատողների անվտանգությունն ապահովող հատուկ միջոցառումներ՝ օդափոխության համակարգերի, մթնոլորտի վիճակի ստուգում, պայթյունի արդյունքում առաջացած թունավոր գազերի, նյութերի, ջրերի՝ բացահանքից ստորերկրյա փորվածքներ ներթափանցման վտանգի, բացահանքի հատակի բնամասի փլուզումների կանխում և այլն:

42. Ձնահոսքային, սելավային, ջրածածկման վտանգավոր գոտիներում աշխատելիս՝ պետք է իրականացվեն միջոցառումներ նման երևույթներից պաշտպանվելու համար՝ հաշվի առնելով տեղանքի բնակլիմայական և ջրաերկրաբանական պայմանները:

2. ՀՈՐԱՏՄԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

43. Բացահանքում հորատող հաստոցը պետք է տեղակայվի հանգստիճանի հարթեցված հրապարակում այնպես, որ հաստոցի թրթուրները հանգստիճանի եզրագծից լինեն առնվազն 2 մետր հեռավորության վրա: Առանձին դեպքում, կախված հորատման հաստոցի կառուցվածքից, թույլատրվում է հաստոցի տեղակայումն ավելի մոտ հեռավորության վրա, բայց ոչ փլուզման հատվածակողմի սահմաններում: Արգելվում է հորատման հաստոցների ամբարձիկների տակ ապարի կամ հանգաքի կտորներ դնելը: Բնալայնից հորատման հաստոցները հորատանցքերի առաջին շարքի վրա տեղակայելու դեպքում դրանց կառավարումն իրականացվում է հեռակառավարմամբ: Հորատանցքերի առաջին շարքը հորատելիս՝ հորատման հաստոցը պետք է տեղակայվի այնպես, որ դրա երկայնական առանցքն ուղղահայաց լինի հանգստիճանի եզրին:

44. Հանգստիճանի վրա հորատման հաստոցի տեղաշարժը բարձրացրած կայնով թույլատրվում է միայն հարթեցված հորիզոնական հրապարակով: Էլեկտրահաղորդման գծերի տակով անցնելիս կայնը պետք է իջեցվի: Արգելվում է կայնի բարձրացման կամ իջեցման ժամանակ մարդկանց գտնվելը հորատման հաստոցի առջևում կամ հետևում: Հորատման հաստոցի տեղափոխման ժամանակ հորատող գործիչը պետք է հանվի կամ հուսալիարեն ամրացվի:

45. Հորատանցքի հորատումը պետք է իրականացվի կազմակերպության ղեկավարության կողմից հաստատված հրահանգներին համապատասխան՝ մշակված հորատման յուրաքանչյուր եղանակի համար:

46. Ճոպանահարվածային հաստոցով նախահորատումը պետք է կատարվի ուղղորդ բաժակի և նախահորատող խողովակի կիրառմամբ:

47. Արգելվում է բռնկման հակում ունեցող լեռնային ապարներում կիրառել կրակային (թերմիկ) հորատման հաստոցներ:

48. Յուրաքանչյուր հորատանցք, որի հորատաբերանի տրամագիծը 250 միլիմետրից ավելի է, հորատումն ավարտվելուց հետո պետք է փակվի խցանով, հորատված տեղամասերը պատնեշվեն նախազգուշական նշաններով և գրառումներով:

49. Աշխատողը հորատող հաստոցի կայմի վրա պետք է օգտագործի կայմին ամրացված պաշտպանիչ գոտի: Արգելվում է հորատման հաստոցի կայմի վրա մարդկանց գտնվելը դրա աշխատանքի և տեղաշարժի ժամանակ:

50. Եթե պտուտակային հորատման հաստոցների հորատման հանգույցների կազմահավաքումն ու կազմատուներ և հորատանցքաբերանի մաքրման աշխատանքները մեքենայացված չեն, ապա այդ հաստոցների պարուրակաձողերը պետք է ունենան բլոկավորման պաշտպանակ՝ շարժիչի էլեկտրասնման հետ: Արգելվում է աշխատել պտուտակային և զնդիկային հորատման հաստոցների վրա, եթե անսարք են հորատման գործիքի գերբարձրացման սահմանափակիչը և կարապիկի արգելակիչը:

51. Պտուտակային հորատման հաստոցների վրա ոչ պտուտակային միացումով հորատաձողերի անջատումը վերահանման ժամանակ թույլատրվում է միայն չհանված ձողերի հանգույցը հատուկ բանալիով ամրացնելուց հետո:

52. Ինֆնապտուլոզ հոպանային կողպեքների կիրառման ժամանակ հոպանի փնջի հյուսվածքը և հորատող գործիքի պարուրակային միացման ակոսը պետք է լինեն հակադիր:

53. Հորատման հաստոցի վերահանող հոպանը պետք է հաշվարկվի առավելագույն բեռնվածքով և ունենա ամրություն հնգապատիկ պաշար: Պարբերաբար, առնվազն շաբաթական մեկ անգամ, հոպանը պետք է ենթարկվի արտաֆին զննման: Ճոպանի մետաղալարերի ցցված ծայրերը պետք է կտրվեն, իսկ հյուսվածքի մի ֆայլի վրա 10 տոկոսից ավելի կտրված մետաղալարերի առկայության դեպքում այն պետք է փոխվի:

54. Հորատամուրեղով (պերֆորատորով) և էլեկտրագայլիկոնով հորատման ժամանակ աշխատանքային առափի լայնությունը պետք է լինի առնվազն 4 մետր: Հորատելու համար առանձնացված լեռնային զանգվածի արտաչափ կտորները պետք է դասավորվեն մեկ շերտով՝ հանֆաստիհանի հնարավոր փլուզման գոտուց դուրս:

3. ԼՅԱԿՈՒՅՏԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆԸ

55. Լցակույտի տեղադրվածությունը, դրա ծավալները, ձևավորումն ու շահագործումը, ինչպես նաև փլվածքների լցավորումը կատարվում են նախագծով՝ աշխատանքների անվտանգությունն ապահովող հատուկ միջոցառումների նախատեսմամբ:

56. Ապարների լցակույտը լանջերում տեղակայելիս պետք է նախատեսվեն լցակույտի զանգվածում սողանքի առաջացմանը կանխարգելող հատուկ միջոցառումներ:

57. Տարբեր տեսակի ապարները մի լցակույտում համատեղ պահեստավորելու դեպքում, եթե կազմակերպությունն աշխատում է ձյան տեսքով նշանակալից ֆանակով տեղումների շքջանում (ավելի քան 0,5 մետր մետաղական ձյունաբերտի առկայությամբ), հարկ է մշակել լրացուցիչ միջոցառումներ՝ լցակույտում տաֆ եղանակներին սողանքից խուսափելու համար: Արգելվում է հանֆաստիհաններից և հանապարհներից մաքրած ձյունը տեղավոխել ապարների լցակույտ: Ժայռապարները և փխրուն ֆարակարկառային ապարները համատեղ պահեստավորելու դեպքում լցակույտի բարձրությունը պետք է որոշվի նախագծով՝ հաշվի առնելով այդ ապարների ֆիզիկամեխանիկական հատկությունները:

58. Սողաճի նշաններ հայտնվելու դեպքում լցակույտում պետք է դադարեցվեն աշխատանքները, մշակվեն և իրականացվեն անվտանգության լրացուցիչ միջոցառումներ:

59. Արգելվում է լցակույտը տեղադրել հանձնարարների այն տեղամասերում, որոնք ենթակա են հետագա մշակման:

60. Լցակույտը հանհասցած կամ ոչ ջրաբաշխված տարածքում տեղադրելու դեպքում նախագծով պետք է նախատեսվեն անհրաժեշտ միջոցառումներ՝ լցակույտային աշխատանքների անվտանգ կատարման համար:

61. Լցակույտի բարձրությունը, շեղի ու փլուզման հատվածակողմի (պրիզմա) անկյունը, լցակույտային աշխատանքների նակատի տեղաշարժման արագությունը որոշվում են նախագծով՝ հաշվի առնելով լցակույտի և դրա հիմքի ապարների ֆիզիկա-մեխանիկական հատկությունները, լցակույտի ստեղծման տեղանքի ռելիեֆը:

62. Լցակույտի տեղի ընտրմանը պետք է նախորդեն համալիր ինժեներա-տեխնիկական, հիդրոտեխնիկական, երկրաֆիզիկական հետազոտությունները, սեյսմամիկրոբաշխանցման աշխատանքները, նախագիծը պետք է արտացոլի ապագա լցակույտի տեղամասերի գրունտի մանրամասն բնութագրերը:

63. Երթևեկի նախապահները պետք է գտնվեն լցակույտից գլոբալ ապարների հնարավոր գլոբալ սահմանագծից դուրս:

64. Լցակույտերի շեղի վրա, դրանց հիմքի մոտակայքում և տրանսպորտային միջոցների բեռնարավման գոտում պետք է տեղադրվեն մարդկանց գտնվելու վտանգավորության մասին նախագուշակող ցուցանակներ:

65. Ավտոմեքենաները և տրանսպորտային այլ միջոցներ լցակույտում պետք է բեռնարավման նախագծով նախատեսված տեղում, փլուզման կամ սողանքի հնարավոր հատվածակողմից դուրս: Հատվածակողմի չափերը պետք է որոշվեն մարկշեյդերական ծառայության կողմից և պարբերաբար տեղեկացվեն լցակույտում աշխատող անձնակազմին:

66. Բուլդոզերային լցակույտի առավել բեռնարավման ամբողջ հակասով պետք է ունենա երեք աստիճանից մինչև հինգ աստիճան ընդլայնական թեփույուն՝ ուղղված եզրից դեպի խորք: Եզրի ամբողջ երկարությամբ հարկ է ունենալ ապարային լցույթ:

67. Լցակույտի հրապարակը համահարթեցնելիս բուլդոզերը շեղի եզրին կարող է մոտենալ միայն դանակով դեպի առաջ: Արգելվում է բուլդոզերի մոտեցումը լցակույտի եզրերին հետընթացով:

68. Արգելվում է դեպի լցակույտ ուղղել մակերևութային և բացահանային ջրերը:

69. Լցակույտում փոխաբեռնման աշխատանքների իրականացման դեպքում փոխաբեռնման կետի տեղադրման վայրը, ինչպես նաև դրա կազմավորման և շահագործման կարգը, պետք է որոշվեն նախագծով, որտեղ պետք է նախատեսվեն դրա սեկտորների չափերը և անհրաժեշտ ֆանակը, մարդկանց տեղաշարժման ուղիները, ձայնային և լույսային ազդանշանները և այլն:

70. Փոխաբեռնման կետերը, որոնցում որպես միջանկյալ օղակ օգտագործվում են էֆեկտիվորեն, պետք է բավարարեն հետևյալ պահանջները՝

1) հանձնարարագրված աշխատանքների բարձրությունը պետք է սահմանվի՝ ելնելով հանձնարարագրված ֆիզիկա-մեխանիկական հատկություններից, բայց ոչ ավելի էֆեկտիվորեն շեղի մասնի բարձրությունից:

2) լցակույտի յուրաքանչյուր սեկտորի լցման ժամանակ հանձնարարագրված աշխատանքների թեփման անկյունը պետք է համապատասխանի պահեստավորվող հանձնարարագրված քանակի թեփման անկյանը:

71. Սեկտորում աշխատանքները պետք է կատարվեն համաձայն բացահանքի ղեկավարության կողմից հաստատված աշխատանքների կատարման տեղեկաթերթիկի, իսկ տեղանքը նախատեսվում է կահավորել հատուկ նշաններով և ցուցատախտակներով:

72. Փոխաբեռնման կետի բեռնարավման հրապարակների չափերը պետք է ապահովեն արտադրությամբ զբաղվող բոլոր մեքենաների և մեխանիզմների բնական և անվտանգ աշխատանքը՝ դրանց տեղաշարժման և ուղեւորանցման

ժամանակ: Բեռնաթափման աշխատանքների կատարման ճակատի երկարությունը և բեռնաթափման հրապարակի լայնությունը պետք է որոշվեն՝ ելնելով տրանսպորտային միջոցների (ավտոմեքենաների, բուլդոզերների և այլն) եզրաչափերից, տեղաբաշխման աշխատանքների կատարման ընդունված սխեմայից և շրջադարձի շառավղից՝ հաշվի առնելով բեռնաթափմանը կանգնած և սպասող տրանսպորտային միջոցի անհրաժեշտ անվտանգ հեռավորությունը, որը պետք է լինի 5 մետրից ոչ պակաս:

73. Բեռնաթափման հրապարակի սեկտորում մի քանի մեխանիզմների (ավտոմեքենաների, բուլդոզերների և այլն) և ներքին հորիզոնում (էֆսիվատորի գտնվելու վայրում) միաժամանակյա աշխատանքը պետք է կատարվի՝ համաձայն աշխատանքների կատարման նախագծի:

74. Բեռնաթափման հրապարակում աշխատող ինժեների մեքենայի և բուլդոզերների աշխատանքային գոտում կողմնակի մարդկանց գտնվելը կամ որևէ այլ աշխատանք կատարելն արգելվում է: Նրանք պետք է գտնվեն աշխատող մեխանիզմից 5 մետրից ոչ պակաս հեռավորության վրա:

75. Յուրաքանչյուր կազմակերպությունում պետք է կանոնավոր հսկողություն իրականացվի լցակայանի ապարների կայունության նկատմամբ:

V. ԼԵՌԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ՄԵՔԵՆԱՅԱՑՈՒՄԸ

1. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

76. Բացահանումն շահագործվող լեռնային, տրանսպորտային, հանապարհաշինական և այլ մեքենասարքավորումներն ու մեխանիզմները և դրանց հանգուցամասերը պետք է համապատասխանեն գործող նորմատիվների պահանջներին: Արտերկրներից մեքենասարքավորումներ և մեխանիզմներ ներկրելու դեպքում կազմակերպությունը «Համապատասխանության գնահատման մասին» Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության օրենքով սահմանված կարգով պետք է ստանա համապատասխանության սերտիֆիկատ:

77. Բացահանումն շահագործվող լեռնային, տրանսպորտային, հանապարհաշինական և այլ մեքենասարքավորումներն ու մեխանիզմներ պետք է լինեն սարքին վիճակում, ապահովված ազդանշանային սարքերով, արգելակներով, հակահրդեհային միջոցներով, ունենան լուսավորում, մեքենասարքավորումների սպասարկման, նորոգման, հավաքման, գործարկման համար նախատեսված համապատասխան գործիքների լրակազմ, հարմարանքներ, անհրաժեշտ ստուգիչ-չափիչ սարքեր, էլեկտրահարումից պաշտպանության միջոցներ:

78. Բացահանումն մեքենաների սարքիներունը մեքենավարի կողմից պետք է ստուգվի յուրաքանչյուր հերթափոխում, տեխնիկական պատասխանատու անձանց կողմից՝ շաբաթը մեկ անգամ, բացահանքի ղեկավարի նշանակած անձի կողմից՝ ամենամսյա: Ստուգման արդյունքները պետք է գրանցվեն հերթափոխի հանձնման-ընդունման մատյանում: Մատյանի ձևը և վարման կարգը հաստատվում է կազմակերպության ղեկավարի կողմից:

79. Մեքենաների և սարքավորումների փոխադրումը տրակտորով կամ բուլդոզերով թույլատրվում է կատարել միայն կոշտ կցիչի կիրառումով՝ անվտանգությունն ապահովող միջոցառումների իրականացմամբ: Առավել ծանր մեքենաների փոխադրումը երկու և ավելի կցիչների կիրառումով թույլատրվում է կատարել կազմակերպության ղեկավարության կողմից հաստատված հրահանգով:

80. Մեքենաների և սարքավորումների յուղումը թույլատրվում է կատարել միայն համաձայն շահագործման փաստաթղթերի: Յուղման համակարգը պետք է ունենա յուղի թափումը և ցայտումը կանխող հարմարանք: Յուղման և ֆուռային նյութերը մեքենաներում պետք է պահվեն փակ մետաղե արկղերում: Արգելվում է մեքենաներում պահել նավթամթերք կամ այլ դյուրավառ նյութեր, յուղը և ջուրը տափացնելու համար օգտագործել բաց կրակ կամ գոլոր միջոցներ:

81. Էլեկտրամատակարարման չնախատեսված ընդհատման դեպքում մեքենասարքավորումն սպասարկող անձնակազմը պարտավոր է էլեկտրաշարժիչների գործարկման և ղեկավարման սարքերն անմիջապես դնել «Կանգ» (գրոյական) վիճակի:

82. Էֆսկավատորի հորիզոնական կամ դեպի վեր տեղաշարժման ժամանակ տանող (շարժահաղորդող) սղակը պետք է լինի հետևում, վայրէջքի դեպքում՝ առջևում: Շերտիկը պետք է լինի դատարկ և հողից ամենաշատը 1 մետր բարձրության վրա, իսկ սլաքը դրվի շարժման ուղղությամբ: Էֆսկավատորի վայրէջքի կամ վերելքի ընթացքում պետք է միջոցներ ձեռնարկվեն դրա ինֆրասահունը կանխելու ուղղությամբ:

83. Էֆսկավատորի տեղաշարժը պետք է կատարվի մեքենավարի օգնականի տված ազդանշաններով՝ ապահովելով նրա և մեքենավարի մշտական փոխադարձ տեսանելիությունը:

84. Բացահանքի կամ լցակայանի հանգստի ժամանակներում էֆսկավատորի համար պետք է լինի ամուր հարթեցված հրապարակ, որի թեքությունը չպետք է գերազանցի էֆսկավատորի տեխնիկական անձնագրում նշված տվյալներին: Հանգստի ժամանակ, լցակայանի կողմի, տրանսպորտային միջոցի և էֆսկավատորի հակակշռի միջև հեռավորությունը պետք է լինի 1 մետրից ոչ պակաս:

85. ԱՇխատանքի սկզբին և ավարտին էֆեկտիվորեն մեքենավարը պարտավոր է կիրառել ազդարարման հետևյալ ձևերը՝

- 1) ազդարարում՝ աշխատանքի սկզբի մասին.
- 2) ազդարարում՝ աշխատանքի ավարտի մասին.
- 3) տագնապի ազդարարում (անհրաժեշտության դեպքում):

86. Տրանսպորտային միջոցների բեռնման ժամանակ էֆեկտիվորեն մեքենավարը պարտավոր է տալ հետևյալ ազդանշանները՝

- 1) «կանգ»՝ մեկ կարգ.
- 2) տրանսպորտային միջոցի բեռնման տակ մտնելու թույլտվություն՝ երկու կարգ.
- 3) բեռնման սկիզբը՝ երեք կարգ.

4) բեռնումն ավարտելու և փոխադրամիջոցի մեկնելու թույլտվության մասին՝ մեկ երկար: Ազդանշանների աղյուսակը պետք է փակցված լինի էֆեկտիվորեն թափի վրա՝ երևացող տեղում, դրանց հետ պետք է ծանոթ լինեն տրանսպորտային միջոցներ վարողները:

87. Արգելվում է էֆեկտիվորեն աշխատանքը հանձնատվի հաշիվների և «հովարների» տակ: Արգելվում է նաև էֆեկտիվորեն աշխատանքի ժամանակ մարդկանց, այդ թվում՝ նաև սպասարկող անձնակազմին՝ գտնվել էֆեկտիվորեն շրջանի և հակակռի գործողության գոտում:

88. էֆեկտիվորեն վրա օգտագործվող հույանները պետք է համապատասխանեն դրա տեխնիկական անձնագրի տվյալներին և ունենան համապատասխանության սերտիֆիկատ: Սլաֆային հույանները տեխնիկական պատասխանատու անձի կողմից ենթակա են զննման՝ առնվազն շաբաթական մեկ անգամ, ընդ որում, հույանի հյուսվածքի մեկ քայլում կտրված մետաղե լարերի քանակը չպետք է գերազանցի հույանում եղածների 15 տոկոսը, պակաս մետաղե լարերի ցցված ծայրերը պետք է կտրվեն: Ճոպանների զննման արդյունքները, ինչպես նաև դրանց նորացվելու մասին գրառումները, նշելով հույանների տեղակայման թվականը և նոր տեղակայված հույանի տեսակը, գրանցվում են հերթափոխի հանձնման-ընդունման մատյանում, որը պետք է պահվի էֆեկտիվորեն խցիկում:

89. Հանձնատվի փլուզման և սողանքի վտանգի, ինչպես նաև պայթուցիկ նյութերի չպայթած լիցքերի հայտնաբերման դեպքերում, էֆեկտիվորեն աշխատանքը դադարեցվում է, և այն հեռացվում անվտանգ գոտի՝ ապահովելով դրա ազատ անցումը հանձնատվից: Եթե գրունտը չի դիմանում էֆեկտիվորեն թրթուրի ննձանը, պետք է միջոցներ կիրառվեն էֆեկտիվորեն կայունությունն ապահովելու համար:

90. էֆեկտիվորեն վրա պետք է փակցված լինեն հանձնատվի տեղեկաթերթիկները՝ նշված աշխատանքային հրապարակների, առափների, շրջանի անկյան, հանձնատվի քարտի, լեռնային և տրանսպորտային սարքավորումների միջև հանձնատվի կամ լցակայանի եզրագծի հեռավորության թույլատրելի չափերը:

91. էֆեկտիվորեն աշխատանքի ժամանակ արգելվում է կողմնակի անձանց ներկայությունը դրա խցիկում կամ արտափին հարթակում:

92. էֆեկտիվորեն կառուցվածքային տարրերը, ինչպես նաև սանդղակները և հարթակները, յուրաքանչյուր հերթափոխում պետք է մաքրվեն ցեխից և լեռնային զանգվածից:

93. Արգելվում է բացահանքի ջրավորված հանձնատվի փլուզման և նրա էֆեկտիվորեն աշխատանքային ուղիների շահագործումը, եթե չկան ջրահեռացնող սարքեր:

94. էֆեկտիվորեն խցիկը պետք է ապահովվի մեքենավարի տեսանելիությունն էֆեկտիվորեն հարող հանձնատվի տեղամասերի նկատմամբ:

95. Ամպրոպի, մառախուղի և բքի ժամանակ, երբ տեսանելիությունը 25 մետրից պակաս է, էֆեկտիվորեն սեղանաբաժնի ու աշխատանքի արգելվում է:

2. ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԱՎՏՈՏՐԱՆՍՊՈՐՏ

96. Բացահանքի ներհանքային ավտոհանապարհների հողային ծածկույթը պետք է կառուցվի ամուր գրունտից: Արգելվում է լիցքի համար օգտագործել տորֆը, կավահողը, տիղմը և բուսական մնացորդները: Ներհանքային հանապարհների թեփությունը պետք է ընտրվի համաձայն տեխնիկատնտեսական հաշվարկների՝ հաշվի առնելով տրանսպորտային միջոցների երթևեկության անվտանգությունը:

97. Ավտոհանապարհի երթևեկելի մասի լայնությունը որոշվում է հախագծով՝ ելնելով տրանսպորտային միջոցի չափերից: Խրամուղիների ժամանակավոր ուղղմուտքերը պետք է կառուցվեն այնպես, որպեսզի դրանց երկայնքով տրանսպորտային միջոցի շարժման համար լինի ազատ տարածք՝ 1,5 մետրից ոչ պակաս լայնությամբ:

98. Բացահանքային ավտոմոբիլային հանապարհների երկայնական թեփությունը, ելնելով անվտանգ երթևեկության պայմաններից, պետք է լինի բարձրագույն մեկնանքների շարժման ուղղությամբ՝ մինչև 90 տոկոս, դատարկ մեկնանքների համար՝ մինչև 120 տոկոս: 4x4 և 6x6 անվային կառուցվածքով ավտոմեքենաների օգտագործման ժամանակ հանապարհների երկայնական թեփության անկյունը պետք է ընդունել կոշտ ծածկույթի դեպքում՝ մինչև 170 տոկոս, գրունտային ծածկույթի դեպքում՝ մինչև 120-130 տոկոս: Մեծ երկարություն ունեցող երկարածիգ թեփություններում յուրաքանչյուր 500-600 մետրի վրա պետք է հախատելու ոչ ավելի, քան 20 տոկոս թեփությամբ 50-60 մետր երկարությամբ հարթակներ:

99. Այնպիսի ավտոհանապարհների համար, որոնք գործում են բարդ կլիմայական պայմաններում (հաճախակի մառախուղներ, մերկասառույց), ինչպես նաև այնպիսի հանապարհների համար, որոնք տեղադրված են ծովի մակերևույթից 1000 մետր և ավելի բարձրության վրա գտնվող լեռնային տեղանքում, առավելագույն երկայնական թեփությունը չպետք է գերազանցի 70 տոկոսը:

100. Ճանապարհների երկայնական թեփության դեպքում (ավելի քան 0,06) հանապարհի յուրաքանչյուր 600 մետրի վրա պետք է հարդարվեն 50 մետրից ոչ պակաս երկարությամբ և ոչ ավելի, քան 0,02 թեփությամբ հորիզոնական հարթակներ: Ճանապարհների երկայնական կտրվածքի ուղղաձիգ կորերի շառավիղները պետք է փոքր չլինեն 200-500 մետրից, իսկ գոգավոր կորերի շառավիղը՝ 150 մետրից: Ճանապարհների ավտոգալարքներում հորիզոնական կորերի շառավիղը պետք է լինի 15 մետրից ոչ պակաս, ընդ որում, երկայնական թեփությունը չպետք է գերազանցի 40 տոկոսը: Ավտոգալարքների կորի վերջին և հաջորդ ավտոգալարքի կորի սկզբի հեռավորությունը պետք է լինի 200 մետրից ոչ պակաս: Ավտոգալարքներում ավտոինժեներացիայի առավելագույն արագությունը պետք է սահմանվի 15 կիլոմետր/ժամ: 30 մետրից փոքր շառավիղով ավտոգալարքի կառուցումը թույլատրվում է միայն այն հանապարհներում, որտեղ արգելվում է 11 մետրից ավելի երկարությամբ ավտոգնացիների տեղաշարժը:

101. Խիստ սահմանափակ պայմաններում ներհանքային և լցակայանային հանապարհների կորության շառավիղը հաստակագծում թույլատրվում է ընդունել տրանսպորտային միջոցների առջևի անիվի կառուցվածքային շրջադարձի շառավիղի կրկնապատիկից ոչ պակաս՝ առանձին ավտոմեքենայի համար և եռապատիկից ոչ պակաս՝ կցասայլակով ֆարեակի համար:

102. Բացահանքի եզրագծի ներսում հանապարհի երթևեկելի մասը (բացառությամբ հանքախորհի հանապարհի) փլուզման հատվածակողմից պետք է անջատվի պատով կամ հողային պատվարով: Այդ պատվարի բարձրությունը պետք է լինի ոչ պակաս, քան ամենաբարձր բեռնամբարձությամբ ավտոմեքենայի անիվի բարձրության մեկ երկրորդը:

103. Զննույին ամիսներին ավտոճանապարհները պետք է պարբերաբար մաքրվեն ձյունից և սառույցից, ցանվի ավազ, խիճ, մանրացված խարամ:

104. Ավտոմեքենան պետք է լինի տեխնիկապես սարքին վիճակում, ունենա հետին տեսանելիության հայելիներ, ներգործող լուսային և ձայնային ազդանշաններ, լուսավորություն ու սարքին արգելակներ:

105. Բացահանքերի հանապարհներին ավտոմեքենաների և տրակտորների երթևեկության արագությունը սահմանում է կազմակերպության ղեկավարությունը՝ հաշվի առնելով տեղական պայմանները, հանապարհների սրակը և տրանսպորտային միջոցների վիճակը:

106. Բացահանքի հանապարհներին ավտոերթևեկությունը կարգավորվում է Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում գործող հանապարհների երթևեկության կանոնակարգով նախատեսված ստանդարտ նշաններով: Բացահանքի հանապարհներին ավտոմեքենաների վազանցն արգելվում է: Առանձին դեպքերում տարբեր տեխնիկական արագություն ունեցող ավտոինժեներային թույլատրվում է կատարել վազանց՝ պահպանելով անվտանգ երթևեկության կանոնների պահանջները:

107. Բացահանքի ավտոճանապարհներին ծածկի տեսակը, հանապարհային պատվածքի կառուցվածքը, օգտագործվող նյութերն ու դրանց տեղադրման տեսակները պետք է սահմանվեն համաձայն Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության ֆալսեպեճիության նախարարի 2006 թվականի մայիսի 26-ի N 47-Ս հրամանով հաստատված ցանկի՝ ՀՀՇՆ IV-11.05.02-99 «Ավտոմոբիլային հանապարհներ» նորմի պահանջներին:

108. Բացահանքի հանապարհներին շահագործվող ավտոտրանսպորտային միջոցները պետք է ունենան՝

- 1) ավտոմեքենայի տեխնիկական անձնագիր.
- 2) հրդեհաշիջման միջոցներ.
- 3) վթարային կանգառման նշաններ.
- 4) բժշկական դեղատուփ.
- 5) ավտոգործի տակ տեղադրվող նեցուկներ.
- 6) հետընթաց շարժի դեպքում տարբեր ձայնային ազդանշաններ.
- 7) հետին տեսանելիության երկու հայելի.
- 8) էլեկտրահաղորդման գծերի տակ թափի բարձրացումն արգելակող բլոկավորման սարք.
- 9) կապի միջոցներ:

109. Բացահանքի բոլոր բարձրան տեղերը, ինչպես նաև ներհանքային հանապարհները, մուք ժամանակ պետք է լուսավորվեն էլեկտրական լուսավորությամբ:

110. Բացահանքում ավտոտրանսպորտային միջոցներ վարող անձանց տեխնիկական անվտանգության գծով հրահանգավորումը կատարվում է բացահանքի և ավտոտնտեսության համապատասխան ծառայությունների կողմից՝ կազմակերպության ղեկավարի կողմից հաստատված հրահանգներով: Ավտոմեքենաների և ինժեներացիայի սարքավորումների (գրեյդերներ, կեռաշերտիներ, բուլվոզերներ, ամբարձիչներ) մեքենավարներին աշխատանքների կատարման համար պետք է տրվեն ուղեգրեր:

111. Ավտոմեքենաների անվադողերի հավաքակցման և տեղակայման աշխատանքները պետք է իրականացվեն առանձին շերտերում կամ հաստակ տեղամասերում՝ հագեցված անհրաժեշտ սարքավորումներով: Անվադողեր հավաքակցող և տեղակայող անձինք համապատասխան ծառայությունների կողմից պետք է ստանան հրահանգավորում՝ կազմակերպության ղեկավարության կողմից հաստատված հրահանգներով:

112. Ավտոմեքենայի թափի մաքրումը կաշուն և սառած լեռնային զանգվածից պետք է կատարվի հաստակ առանձնացված տեղերում՝ կիրառելով մեխանիկական և այլ միջոցներ:

113. Էֆսկավատորով ավտոմեքենաների՝ ապարներով բեռնաբարձման ժամանակ պետք է ապահովվեն հետևյալ պայմանները՝

1) բարձմանը սպասող ավտոմեքենան պետք է գտնվի էֆսկավատորի շերտի գործողության շառավղից դուրս և մոտենա բեռնաբարձման՝ միայն էֆսկավատորի մեքենավարի ազդարարումից հետո.

2) բեռնաբարձման տակ գտնվող ավտոմեքենան պետք է լինի արգելակված.

3) ավտոմեքենայի բեռնաբարձումը պետք է կատարվի թափի կողմից կամ հետնամասից: Արգելվում է այն իրականացնել ավտոմեքենայի խցիկի վրայով.

4) բարձվող բեռի թափման բարձրությունը պետք է լինի 3 մետրից ոչ ավելի.

5) բեռնաբարձված ավտոմեքենան տեղից կարող է շարժվել միայն էֆսկավատորի մեքենավարի ազդարարումից հետո.

6) բարձման տակ գտնվող ավտոմեքենան պետք է գտնվի էֆսկավատորի մեքենավարի տեսանելիության գոտում:

114. Բացահանքի ավտոմեքենայի խցիկը պետք է ծածկված լինի պաշտպանիչ հովարով՝ ապահովելով մեքենավարի անվտանգությունը բեռնաբարձման ժամանակ: Պաշտպանիչ հովարի բացակայության դեպքում մեքենավարը պարտավոր է բեռնաբարձման ժամանակ դուրս գալ մեքենայի խցիկից և գտնվել էֆսկավատորի շերտի գործարկման շառավղից դուրս:

115. Բացահանքում ավտոմեքենայի աշխատանքի ժամանակ արգելվում է՝

1) ավտոմեքենայի երթևեկելը բարձրացված թափով.

2) ավտոմեքենայի նորոգումը կամ բեռնաթափումը էլեկտրահաղորդման գծերի տակ.

3) դեպի բարձման տեղ 30 մետրից ավելի հեռավորաց շարժվելը (բացառությամբ խրամներ փորելու դեպքում).

4) կատարել անցում գետնի վրա տեղակայված մալուխային գծերի վրայով, եթե դրանք պաշտպանված չեն հատուկ պաշտպանակներով.

5) տեղափոխել կողմնակի մարդկանց.

6) մեքենան կանգնեցնել թեֆուքյան կամ գառիթափերի վրա.

7) մեքենավարին դուրս գալ ավտոմեքենայից մինչև թափի լրիվ իջեցումը կամ բարձրացումը: Թեֆուքյան կամ գառիթափերի վրա, տեխնիկական անսարքության պատճառով ավտոմեքենայի խափանման դեպքում, վարորդը պարտավոր է միջոցներ ձեռնարկել մեքենայի ինֆուսաբարձումը կանգնեցնելու համար՝ անջատել շարժիչը, արգելակել, անվադողերի տակ տեղակայել հենարան կամ նեցուկ:

116. Ավտոմեքենայի հեռվորացումը շարժման ժամանակ պետք է տրվի անընդհատ ձայնային ազդանշան, այդ թվում՝ նաև ավտոմատ սարքի միջոցով: Հեռվորաց շարժը սահմանափակելու համար բեռնաթափման հարթակները պետք է ունենան ամուր ապահովիչ պատնեցներ:

117. Բացահանքում մարդկանց տեղափոխումն ավտոմեքենայով թույլատրվում է կազմակերպության կողմից մշակված և հաստատված երթուղով նախատեսված արագությամբ և միայն ավտոբուսով կամ հարմարեցված համապատասխան ավտոտրանսպորտային միջոցներով: Մարդիկ ավտոմեքենա պետք է նստեն հորիզոնական հարթակներից: Արգելվում է մարդկանց մեքենա նստեցնելու համար հարթակները կառուցել ֆանապարհի երթևեկելի մասում:

118. Բացահանքում բեռնաբարձման, բեռնաթափման կետերը պետք է ունենան անհրաժեշտ աշխատանքային ֆակատ ավտոմեքենայի շրջադարձի համար, բեռնաբարձման-բեռնաթափման հարթակները պետք է լինեն հորիզոնական, թույլատրվում է մինչև 0,01 տոկոս թեֆուքյան:

119. Արգելվում է ավտոմեքենաների բեռնաբարձումը կատարել միակողմանի կամ արտակարգապես ապարներով, ինչպես նաև գերազանցել դրա սահմանված բեռնատարողությունը:

3. ԿԵՌԱՇԵՐՆՓՆԵՐԸ ԵՎ ԲՈՒՂԴՈՋԵՐՆԵՐԸ

120. Ճոպանային կեռաւերելիային կայանքի կիրառման դեպքում բացահանքի հանքաստիճանի շեյի անկյունը չպետք է գերազանցի 35 աստիճանը:

121. Արգելվում է առանց նախագրուձեական ազդանշանի միացնել հոպանային կեռաւերելիային սարքավորումը, դրա աշխատանքի ժամանակ որևէ նորոգում կատարել, գտնվել հոպանի շարժման գոտում և հոպանին ձեռնով ուղղութուն տալ:

122. Ինքնաշարժ և կցովի կեռաւերելիները շարժման ժամանակ հանքաստիճանի եզրագծից պետք է լինեն առնվազն 2 մետր հեռավորության վրա: Բեռնարտիման ժամանակ կեռաւերելի չպետք է շարժվի հետ` դեպի շեյը:

123. Տրակտորային քարշակով անվադողային կեռաւերելիներ կիրառելու դեպքում վայրէջքի թեւութունը բեռնման ուղղութամբ պետք է լինի 15 աստիճանից ոչ ավելի, դատարկման ուղղութամբ` 25 աստիճանից ոչ ավելի:

124. Արգելվում է առանց հսկողութան թողնել աշխատող շարժիչով և բարձրացրած դանակով բուլդոզերը, իսկ աշխատելիս ուղղել հոպանը, կանգնել կախովի հենոցի կամ դանակի վրա: Արգելվում է նաև աշխատել բուլդոզերների վրա, եթե դրանք ապահովված չեն փոխանցման տուփը կամ խցիկից շարժիչը գործարկելու հարմարանքով, ինչպես նաև կատարել լայնակի աշխատանքներ գտնիքովի լանջի վրա:

125. Վերանորոգման, յուղման և կարգաբերման համար բուլդոզերը պետք է տեղակայվի հորիզոնական հարթակի վրա, դանակն իջեցվի գետնին, անջատվի շարժիչը: Թեք լանջում բուլդոզերի վրարային կանգառի դեպքում պետք է միջոցներ ձեռնարկել դրա ինքնաշարժումը լանջով բացատելու համար:

126. Բուլդոզերի դանակը ներքևից գննելու համար այն պետք է իջեցնել հուսալի տակդիրի վրա, իսկ շարժիչն անջատել: Արգելվում է գտնվել բարձրացված դանակի տակ:

127. Հեռավորութունը բուլդոզերի թրքուրի ծայրից մինչև շեյի եզրը որոշվում է` ելնելով լեռնաերկրաբանական պայմաններից, և այն պետք է մտցվի հանքախորշում (լցակայանում) աշխատելու տեղեկաթերթիկի մեջ:

128. Բուլդոզերի (տրակտորի) աշխատանքի ժամանակ հանքախորշի շեյի առավելագույն անկյունը չպետք է գերազանցի վերելքը 25 աստիճանը, վայրէջքը` 30 աստիճանը:

4. ԺԱՊԱՎԵՆԱՅԻՆ ՓՈՒՍԱԿՐԻՉՆԵՐԸ

129. Ժապավենային փոխակրիչային սարքավորումը պետք է ունենա`

- 1) փոխակրիչի ամբողջ երկարութամբ դրա ցանկացած կետից վրարային կանգնեցման հարմարանք.
- 2) սարքավորման գործարկումն սկսելու մասին ազդանշանող սարք.
- 3) փոխակրիչի անջատումից հետո դրանց հեռամիացումը բացառող բլոկավորման հարմարանքներ.
- 4) ժապավենի կանգառի դեպքում` փոխակրիչն անջատող հարմարանք.
- 5) բազրիքներով ցանկապատված անցումային կամրջակներ.
- 6) հարմարանքներ, որոնք խոչընդոտում են ժապավենի կողմից դուրս ընկնելը.
- 7) պաշտպանիչ սարքավորումներ` փոխակրիչների տակով մարդկանց անցման տեղերում.
- 8) ժապավենի ձգման սարքավորումներ.
- 9) սարքավորումներ` ժապավենը և թմբուկը կաշուն նյութերից մեխանիկական մաքրման համար:

130. Օրվա մութ ժամերին փոխակրիչի բոլոր աշխատատեղերն ու անցատեղերը պետք է լուսավորվեն էլեկտրական լուսավորութամբ, սրահի մութ մասերը` նաև ցերեկը:

131. Փոխակրիչային սրահներում փոխակրիչի և պատի միջև մարդկանց անցնելու համար պետք է լինի առնվազն 0,7 մետր լայնութամբ անցատեղ, իսկ երկու փոխակրիչների միջև` ոչ պակաս 1 մետր լայնութամբ անցատեղ:

132. Այն հատվածներում, որտեղ չի կատարվում մարդկանց տեղափոխում, փոխակրիչի և պատի միջև բացակա պետք է լինի 0,4 մետրից ոչ պակաս, փոխակրիչի ամենաբարձր մասի և առաստաղի միջև՝ 0,6 մետրից ոչ պակաս:

133. Ժապավենային փոխակրիչների շարժաբեռային, ձգման, ծայրային և թեփման կայանները պետք է ունենան փոխակրիչի աշխատանքի ժամանակ թմբուկների տակ թափված մանրուբլ ֱեռքով մաքրելու հնարավորությունը բացառող ցանկապատեր՝ բլոկավորված փոխակրիչի շարժաբեռի հետ, որպեսզի բացառվի վերջինիս գործարկումը, եթե ցանկապատերը հանված են: Փոխակրիչների վրա պետք է տեղակայվեն ժապավենը մաքրող հարմարանքներ, որոնց սարքինությունը յուրաքանչյուր հերթավորում պետք է ստուգվի տեխնիկական պատասխանատու անձի կողմից: Արգելվում է փոխակրիչների աշխատանքը, եթե դրանց ժապավենները պատված են ապարների մանրուբլների նստվածքներով:

134. Փոխակրիչի վերանորոգման, յուղման և մաքրման աշխատանքները պետք է կատարվեն միայն այն դեպքում, երբ այն կանգնեցված է, իսկ գործարկման հարմարանքը՝ բլոկավորված:

135. 80 աստիճանից ավելի թեփոթյամբ տեղակայված ժապավենային փոխակրիչները շարժիչի կանգառի դեպքում պետք է ունենան ավտոմատ կարգով գործող արգելակային համակարգ:

136. Արգելվում է՝

- 1) մարդկանց տեղափոխումն այդ նպատակի համար չսարքավորված փոխակրիչով.
- 2) փոխակրիչով տեղափոխել սարքավորումներ.
- 3) ժապավենի տեղապատույտը վերացնելու նպատակով շարժաբեռ թմբկազանի տակ բեկեղնախեթ (կանիֆու) կամ այլ նյութեր լցնելը.
- 4) շարժվող ժապավենը ձեռքով ուղղելը.
- 5) փոխակրիչի աշխատանքի ժամանակ դրա տակից թափված ապարը ձեռքով հավաքելը:

137. Զետեղարան (բունկեր) մարդկանց իջնելը թույլատրվում է բարձուղ փոխակրիչը կանգնեցնելուց հետո՝ բունկերի պատին անբացված սանդուղքով: Գործարկման սարքի անջատումների բունկերի վրա պետք է փակցվի «Զմիացնել, մարդիկ են աշխատում» ազդագիր: Զետեղարան իջնող անձինք պետք է լինեն հրահանգավորված, ունենան պաշտպանիչ գոտիներ: Զետեղարանում կախվածքները և խցանումները վերացնելու համար դրանք պետք է սարքավորվեն հատուկ հարմարանքներով: Բունկերի լուսավորման համար պետք է կիրառվեն հանգային կատարմամբ լամպեր:

138. Ժապավենային փոխակրիչների աշխատանքները պետք է անհապաղ դադարեցվեն՝

- 1) անսովոր ազնուկի և պտույտափոխանցչի (ուղղակիոր) շարժաբեռի խփոցների դեպքում.
- 2) ժապավենի կամ դրա կցվածքային միացումների վնասվածքի դեպքում.
- 3) շարժաբեռների վրա ժապավենի տեղապատույտ առաջանալու դեպքում.
- 4) ժապավենի ձգվածությունը թուլանալու դեպքում.
- 5) գլանիկախիմֆերից ժապավենի լայնակի դուրս ընկնելու դեպքում.
- 6) սեղմիչ թմբուկներից և շարժաբեռներից երեսապատվածքների պոկման դեպքում.
- 7) բեռնաբարձման ջրհորդանի և ժապավենի միջև նյութի կտորների խցանումների դեպքում.
- 8) պարսպապատը վնասվելու դեպքում:

139. Փոխակրիչի երկարաժամկետ կանգնեցման դեպքում (առանձնապես ձմռանը) պետք է թուլացվի դրա ձգողակախությունը և ամբողջովին ազատվի փոխադրվող նյութից: Փոխակրիչի գործարկման ժամանակ ժապավենը երկու-երեք բույս տևողությամբ չպետք է բեռնավորվի նյութերով:

140. Փոխակրիչի շարժաբեռների արգելակները պետք է ստուգվեն յուրաքանչյուր ամիսը մեկ անգամ, և արդյունքները գրանցվեն մատյանում:

141. Գազանման նյութեր անջատող լեռնային զանգվածով լցավորված բունկեր մարդկանց իջնելուց առաջ բունկերում պետք է կատարվի օդի նմուշի հետազոտում:

142. Ձևեռով ապարաջովման ժամանակ փոխակրիչի ժապավենի շարժման արագությունը չպետք է գերազանցի 0,5 մետր/վայրկյան, ապարաջովման տեղում ժապավենը պետք է լինի ցանկապատված:

5. ԴՐԱԳԱՆԵՐԸ ԵՎ ՀՈՂԱԾՈՒԾ ՍԱՐՔԵՐԸ

143. Դրագաների ու հողածուծ սարքերի կազմահավաքումը, վերակառուցումը, հիպոտեխնիկական կառույցների շինարարությունն ու լեռնանախապատրաստական աշխատանքները պետք է կատարվեն՝ համաձայն հաստատված նախագծի: Արգելվում է դրագայի, հողածուծի վրա նախագծով չնախատեսված սարքավորումներ և նյութեր պահելը:

144. Ջրաչափերը, ամբարտակները և ամբողջ ջրատեխնիկական սնուցումները պետք է նախօրոք նախապատրաստվի ձմռան ժամանակաշրջանին:

145. Յուրաքանչյուր ամբարտակի մոտ, ինչպես նաև դրագայի և հողածուծ սարքի վրա որոշակի տեղերում, ըստ հաստատված անվանացանկի, պետք է լինի հակավթարային սարքավորման նյութերի և գույքի պաշար:

146. Շահագործվող տեղամասը պետք է մաքրվի փայտանյութերից և սառույցից:

147. Դրագաների աշխատանքների ժամանակ արգելվում է մաքրման աշխատանքներ կատարել դրանց գլխավոր և կողային հոսանքների տակ գտնվող տեղամասում:

148. Հանքարանի վերջրյա կողի սահմանային բույլատրելի բարձրությունը, ինչպես նաև հեռավորությունը կամրջանավի տակի և հանքարանի հողաշերտի միջև, որոշվում են նախագծով:

149. Սառած տորֆի շերտի կամ ամուր ցեմենտացված ապարների առկայության դեպքում արգելվում է հանախորհի մեակումը հակատային շերտի ներհամեակմամբ:

145. Կամրջանավի բուրք էլանցները պետք է ունենան 400 միլիմետրից ոչ պակաս բարձրությամբ ջրապաշտպան կողեր և հերմետիկորեն փակվող կափարիչ: Արգելվում է դրագայի և հողածուծ սարքի աշխատանքը բաց էլանցով և կամրջանավի այլ չփակված անցքերով՝ բացառությամբ ապաստանցման դեպքերի:

151. Դրագայի և հողածուծ սարքի տախտակամաքը, հատականցքը (տրապ), կամրջակները, անցումները և սանդուղիները պետք է պատրաստվեն ակոսված կամ մակահավաքված մետաղից, պաշտպանվեն բազրիքով և պահվեն մաքուր վիճակում: Կամրջանավի տախտակամաքի և վերին շինության տանիքի ձյունն ու սառույցը միշտ պետք է մաքրվեն:

152. Դրագայի և հողածուծ սարքի վրա շոգեարձակներին մոտենալու մատչելի տեղերը պետք է մեկուսացվեն կամ ցանկապատվեն:

153. Դրագայի և հողածուծ սարքի վրա կիրառվող հոսանքները պետք է համապատասխանեն դրանց տեխնիկական անձնագրերին:

154. Շերտիման հեղուցի հոսանքը չպետք է ունենա կտրված փունջ կամ գուգակապվածք: Բուրք հոսանքները, պաշտպանիչ և հոսանային հոլովակները, ինչպես նաև այլ շարժվող մասեր, չպետք է ձևախախտեն կամրջանավը, իսկ մարդկանց անցնելու տեղերը պետք է լինեն պաշտպանված:

155. Դրագայի և հողածուծ սարքի տախտակամաքի վերին մասի աշխատատեղերի լուսավորման համար պետք է կիրառվեն 220 վոլտ չգերազանցող լարում: Կամրջանավի ներսի լուսավորության համար լարումը չպետք է գերազանցի 12 վոլտ: Էլեկտրական լամպերը կամրջանավի հատակից առնվազն 2,5 մետր բարձրությամբ կախելու դեպքում բույլատրվում է 127 վոլտ լարում:

156. Տեղափոխվող լապտերների, էլեկտրական ձեռքի գործիքների (գողիչ, էլեկտրասողոց) սնման լարումը չպետք է գերազանցի 36 վոլտն: Դրագաների և հողածուծ սարքերի վրա պետք է լինի վթարային լուսավորություն, արգելվում է իջնել կամրջանավ, եթե այն լուսավորված չէ:

157. Դրագան և հողածուծ սարքը պետք է ունենան երկկողմանի ձայնային կապ նավախցիկային շինության և մեքենասարքավորումների միջև: Դրագան վարողի և մեքենասարքավորումներն սպասարկող անձնակազմի միջև, ձայնային ազդարարումներից բացի, պետք է լինի երկկողմանի խոսակցական կապ՝ հատուկ խոդովակների միջոցով:

158. Ներլցման անցք մարդկանց իջնելը թույլատրվում է միայն շերտի մասն շոթան կանգնեցնելուց և շերտի մասն վերին շերտի վայրին թմբուկի դիրքն ստուգելուց հետո: Արգելվում է մարդկանց իջնել ներլցման անցք առանց պաշտպանիչ գոտու, առանց դրագան վարողի թույլտվության լողալ կամ լողամիջոցներով մոտենալ մանրևային հոսպանին կամ մալուխին:

159. Դրագաների աշխատանքի ժամանակ շրջակայքի հանապարհներն ու արահետները պետք է փակվեն, իսկ հոսպանների շարժման գոտու եզրերին տեղադրվեն նախազգուշական նշաններ:

160. Դրագայի և հողածուծ սարքի երևացող և մատչելի տեղերում (կամրջանավի կողքին և տախտակամածի վերին շինության արտաքին մասում) պետք է հավասարաչափ դրված լինեն փրկարար պիտույքներ, փրկաշրջանակներ, պարանի կտորներ՝ տախտակամածի երկարության յուրաքանչյուր 20 մետրի վրա: Փրկաշրջանակները պետք է ունենան առնվազն 30 մետր երկարությամբ պարան:

161. Յուրաքանչյուր դրագա և հողածուծ սարք պետք է ունենա կամրջանավի շարժման անցկացված հոսանք՝ ամրացված այն բարձրության վրա, որ ջուրն ընկած մարդը կարողանա դրանից բռնել: Ջրի վրա պետք է լինեն երկու թիավոր նավակ, այդ թվում՝ մեկը կամրջանավի մոտ: Կամրջանավի վրա մարդկանց՝ դեպի նավակ անցնելու տեղում պետք է լինեն բազրիքով հեռավորվի կամրջակ-էլարաններ և շոթայով ցանկապատված որմնանցքեր:

162. Նավակի բեռնատարողությունը և միաժամանակ տեղափոխվող մարդկանց թույլատրելի քանակը պետք է հստակ հեղած լինեն նավակի իրանի վրա: Յուրաքանչյուր նավակի վրա պետք է լինեն փրկարար պիտույքներ (փրկաշրջանակներ, պարանի կտորներ), առնվազն երկու կեռածոց, մեկ պահուստային թիակ, երկու լապտեր: Արգելվում է գերբեռնել նավակը:

163. Էլեկտրաէներգիան դրագային և հողածուծ սարքին պետք է տրվի ափում տեղակայված բաշխիչ սարքավածից՝ հողաշերտի վրայով անցնող և նախազգուշական նշաններով պաշտպանված մալուխով, որը կարող է նաև կախվել հոսպանից կամ դրվել ամուր հենարանների վրա: Մալուխը ջրով պետք է անցկացվի լաստերի վրայով: Արգելվում է տեղափոխել առափնյա, լարման տակ գտնվող մալուխը կամ դրանց վրայով անցնել առանց հատուկ հարմարանքների, ինչպես նաև մալուխ հավաքել խրձով:

164. Հանգարանի կողմն ավագ և այլ հանգանյութեր տեղափոխելու համար խոստանուղով սարքավորված դրագաների ու հողածուծ սարքերի աշխատանքի ժամանակ պետք է պահպանվեն հետևյալ պահանջները՝

- 1) լողացող խոստանուղերի երկայնքով պետք է սարքավորվեն առնվազն 1 մետր բարձրությամբ բազրիքով կամրջակներ.
- 2) օրվա մութ ժամերին խոստանուղը պետք է լուսավորվի էլեկտրական լուսավորությամբ:

165. Նոր կառուցվող և վերակառուցվող դրագաների ու հողածուծ սարքերի վրա հենոցավերհան կարապիկը պետք է սարքավորված լինի երկու արգելակով՝ աշխատանքային և պաշտպանիչ, ավագ տեղափոխող փոխակրիչները պետք է սարքավորվեն «Կանգ» սեղմիչով: 3 մետրից ավելի բարձրությամբ և 75 աստիճանից ավելի թեման անկյունով սանդուղիները պետք է ունենան թունելանման պաշտպանակ, 75 աստիճանից ցածր թեման անկյունով սանդուղիները՝

ամուր բազրիքներ, հարթ, սայթաֆելը բացառող աստիճաններ: Կամրջանավում պետք է տեղակայվի ջրի առկայության ազդանշանիչ՝ միացված կառավարման վահանակի հետ՝ ջուրը վթարային պոմպեր դուրս մղելու համար:

166. Դրագայի և հողածուծ սարքի վրա նախատեսվում է ունենալ հակահրդեհային սարքավորում և գույք (դույլ, կեռածող, կրակմարիչ, շարժական պոմպեր): Հակահրդեհային ջրատարը պոմպից պետք է անցնի ամբողջ դրագայով կամ հողածուծով և հրժեջ նկատի ունենալ միացնելու համար ունենալ բավարար ֆունկցիոնալ ծորակներ:

167. Քսանյութերը, պահեստամասերը, հակահրդեհային և փրկարարական գույքը պետք է պահվեն դրագայի և հողածուծ սարքի տախտամածների վրա՝ հասուկ առանձնացված տեղերում:

168. Շերտերից նմուշ վերցնելը և շերտերից հեռացնելը պետք է կատարվեն ամուր ցանկապատված, լավ պաշտպանված հարթակների անվտանգ տեղերից: Շերտերից հեռացնելը պետք է կատարվի դրագայի ոչ աշխատանքային վիճակում՝ ապահովիչ գոտիներ օգտագործելով: Ապահովիչ գոտին ամրացնելու համար հեռացնելիս պետք է լինի ձգված հոպան: Արգելվում է դրագայի աշխատանքի ժամանակ գտնվել շերտերից հեռացնելի վրա, անցնել կամրջակի վրայով, ընթացքի ժամանակ յուրեք երթահեռացային հողովակների առանցքակալները, շերտերից հանել տիղմ, կոնկրետ և այլ առարկաներ, ինչպես նաև բարձրացնել կամ իջեցնել շերտերից հեռացնելու դրագայի և կամրջանավի արանքը կողմնակի առարկաներ ընկնելու դեպքում:

169. Սառույցի վրա դրագայի և հողածուծ սարքի աշխատանքի ժամանակ պետք է պահպանվեն հետևյալ պահանջները՝

1) մեքենասարքավորումների աշխատանքը սառույցի վրա պետք է կատարվի սառույցի հաստությունը չափելուց և ամրությունն ստուգելուց հետո.

2) սառույցի վրայով մարդկանց և մեքենաների շարժման համար թույլատրված տեղերը պետք է ցույց տրվեն նշաններով և մութ ժամանակ լուսավորվեն.

3) սառույցի մաքրման ժամանակ աշխատատեղում պետք է լինի նավակ և 30 մետրից ոչ կարճ պարանով փրկիչ շրջաններ.

4) սառույցամաքման աշխատանքները պետք է կատարվեն ըստ աշխատանքների կատարման ծրագրի և ժամանակացույցի՝ տեխնիկական պատասխանատու անձի ներկայությամբ:

170. Դրագայի և հողածուծ սարքի վրա շինարարական-հավաքակցման, վերանորոգման, հոպանասարքային և այլ աշխատանքների ժամանակ պետք է օգտագործվեն բեռներն անվտանգ բարձրացնող ու տեղափոխող մեքենասարքավորումներ ու հարմարանքներ:

171. Դրագայի և հողածուծ սարքի շրջապարձի ժամանակ պետք է մանրամասն ստուգվեն գլխավոր կամ թիթեռաշարժիչային խարսի գործարկման հետևանքները, ինչպես նաև գլխավոր և թիթեռաշարժիչային հոպանների ամրացումը:

172. Արգելվում է նավակների և լաստերի վրա գտնվող մարդկանց հողածուծ սարքի աշխատանքի ժամանակ լողալ դեպի ներծծվող գետնահողատարները:

173. Լողացող գետնահողատարի խողովակների և գետնահողային հորի հաղացանցի մաքրումը պետք է կատարվի հողածուծ սարքը լրիվ կանգնեցնելուց հետո:

174. Դրագայի կամ հողածուծ սարքի վրա պետք է լինի անխափան աշխատող հեռախոսային և ռադիոկապ կամ կապի այլ միջոցներ:

175. Արգելվում է հոպանների գործողության գոտում մարդկանց գտնվելը դրագայի կամ հողածուծ սարքի աշխատանքի ժամանակ:

176. Արգելվում է հողածուծ սարքի աշխատանքի ժամանակ նորոգել փխրիչը և նավակները կանգնեցնել դրա սլաքի տակ:

177. Դրագա մտնելու և դուրս գալու ելքումուտների համար պահանջվում է ունենալ փակվող-բացվող բազրիքավոր կամրջակներ: Կամրջակը կարելի է ափ իջեցնել հանփախորժի կախված հովարներ չունեցող կողի վրա՝ հարթեցված տեղերում: Արգելվում է մարդկանց հետ միասին բարձրացնել կամ իջեցնել կամրջակը:

6. ՄԵՔԵՆԱՍԱՐՔԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԻ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՄԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

178. Բացահանքի լեռնային, տրանսպորտային, հանապարհաշինական մեքենաները և սարքավորումները պետք է վերանորոգվեն կազմակերպության կողմից հաստատված պլանային նախագրուշական վերանորոգումների ժամանակացույցով:

179. Արգելվում է վերանորոգման և հավաքակցման աշխատանքները կատարել մեխանիկական սարքավորումների բաց շարժվող մասերին անմիջապես մոտ, ինչպես նաև լարման տակ գտնվող էլեկտրասարքավորումների մոտակայքում՝ առանց վերջիններիս հուսալի վնասագերծման: Էլեկտրասարքավորումների վերանորոգման գործառնությունում ընդգրկված անձինք պետք է ունենան որակավորման խումբ՝ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարության 2007 թվականի հոկտեմբերի 30-ի N 457 որոշմամբ հաստատված՝ «Սպառողների էլեկտրակայանների տեխնիկական շահագործման կանոններ» տեխնիկական կանոնակարգի պահանջներին համապատասխան:

180. Մեքենասարքավորումների վերանորոգումն ու դրանց մասերի փոխարինումը թույլատրվում է միայն մեքենաները լրիվ կանգնեցնելուց, պնևմատիկ և հիդրավլիկ համակարգերից ննշումը հանելուց, վերանորոգվող մեխանիզմների գործարկող ապարատների մեկուսացումից հետո:

181. Մեքենասարքավորումների վերանորոգման ժամանակ կրակային աշխատանքներ (գազագոդում, գազակտրում, էլեկտրագոդում) կատարելու դեպքում պետք է պահպանվեն հրդեհային անվտանգության պահանջները:

182. Մեքենասարքավորումների հիմնական մետաղակառուցվածքների խախտման հետ կապված բոլոր վերանորոգման աշխատանքները պետք է կատարվեն կազմակերպության ղեկավարության գրավոր թույլտվությամբ՝ տեխնիկական պատասխանատու անձի անմիջական ներկայությամբ:

183. Մեքենասարքավորումների վերանորոգման աշխատանքների կատարման համար կազմակերպության ղեկավարության կողմից պետք է կազմվեն հրահանգներ, աշխատանքի կազմակերպման օրացուցային պլաններ, որոնցով որոշվում են աշխատանքների կատարման կարգն ու հերթակառուցումը, դրանց անվտանգությունն ապահովող հարմարանքներն ու գործիքները: Աշխատանքներն սկսելուց առաջ աշխատողները պետք է ծանոթացվեն նշված հրահանգներին:

184. Հիմնական վերանորոգումից և կազմահավաքումից հետո լեռնատրանսպորտային սարքավորման ընդունումը պետք է կատարվի կազմակերպության ղեկավարի հրամանով նշանակված մասնագիտական հանձնախմբի միջոցով:

185. Էֆեկտիվությունների և հորատման հաստոցների վերանորոգումը թույլատրվում է կատարել հանփաստիմանների աշխատանքային հրապարակներում՝ հնարավոր փուլգման գոտուց դուրս: Վերանորոգման հրապարակները պետք է լինեն համահարթեցված և ունենան մերձատար ուղիներ:

VI. ՀԱՏՔԱՐԻ ԵՎ ԽՈՇՈՐ ԲՆՈՎՆԵՐԻ ԱՐԴՅՈՒՆԱՀԱՆՈՒՄԸ

186. Խոշոր բլուկների և հատֆարի արդյունահանումը բացահանվելու պետք է կատարվի հանֆաստիֆաններով՝ վերևից ներքև յուրֆանջյուր հանֆաստիֆանը հաջորդաբար մեակելով: Հանֆաստիֆանները կարող են բաժանվել ենթաստիֆանների:

187. Հանֆաստիֆանների բարձրությունը որոշվում է նախագծով՝ հաշվի առնելով՝

1) հանֆավայրի լեռնաերկրաբանական պայմանները, արդյունահանվող ֆարի կարծրությունը և կիրառվող սարֆավորումների տեսակները.

2) ֆարիստ մեֆենաների միջոցով բլուկների արդյունահանման ժամանակ ֆարի մեֆենայացված հավաքման դեպքում կիրառվող ֆարիստ սարֆավորման տեխնոլոգիական հնարավորությունները.

3) ձեռնով հավաքման դեպքում հանֆաստիֆանի բարձրությունը պետք է լինի 2,35 մետր, գրանիտի խմբի ապարներ ձեռնով մեակելիս և փոքր մեֆենայացման միջոցներ կիրառելու դեպքում՝ 6 մետր:

188. Հանֆաստիֆանի աշխատանքային հրապարակի լայնությունը պետք է լինի 3 մետրից ոչ պակաս և ապահովի սարֆավորումների, լեռնային զանգվածի, նյութերի անհրաժեշտ ֆանակի տեղավորումը, ունենա 1 մետրից ոչ պակաս լայնությամբ ազատ անցատեղեր:

189. Հանֆաստիֆանների մարման ժամանակ դրանցից յուրֆանջյուրում պետք է թողնվեն ապահովիչ առափներ, որոնց լայնությունը պետք է ընդունվի՝ ելնելով առափի մարման ընդհանուր անկյունից՝ հաստատված նախագծով: Հանֆաստիֆանի (ենթաստիֆանի) շեպի անկյունը թույլատրվում է մինչև 90 աստիֆանը:

190. Հանֆավայրն առանց խրամի բացման ժամանակ պարտադիր է բացահանֆն ապահովել սանդղաֆներով՝ սարֆավորված երկու ելֆերով, որոնցից մեկում սանդղաֆի անկյան թեֆությունը պետք է լինի 40 աստիֆանից ոչ ավելի:

191. Սեպահեղֆմամբ ֆարի արդյունահանման ժամանակ՝

1) հանֆաստիֆանի (ենթաստիֆանի) բարձրությունը չպետք է գերազանցի 1,5 մետրն.

2) հատֆարը զանգվածից պետք է պոկել և հանել վերևից ներքև.

3) հանֆախորեային յուրֆանջյուր աշխատողի աշխատատեղը պետք է լինի 10 մետրից ոչ պակաս, իսկ ֆարահատների միջև հեռավորությունը՝ 4 մետրից ոչ պակաս.

4) բլուկը պետք է պոկել և գցել ֆարամանրուֆից սարֆված փափուկ հիմֆի վրա: Այդ դեպքում աշխատողը պետք է գտնվի շրջվող ֆարի ուղղությունից վերև կամ գլորվող ֆարի անկման ուղղությունից մի կողմ:

192. Լանջի վրա ֆարիստ մեֆենայով կիսախրամ անցկացնելիս, լանջի կողի ուղղությունները պետք է դրվեն փայտակոնների կամ ամուր ֆարից հենարանների վրա՝ իրագործելով հենարանների փլվելը կամ ուղևերից մեֆենայի ընկնելը բացառող միջոցառումներ: Քարի բլուկների հենարանի բարձրությունը չպետք է գերազանցի իրար վրա տափակակողով դրված երկու բլուկի բարձրությանը:

193. Ձեռնով սեպածև ֆարերի պոկման ժամանակ, որոնց գոյացել են մեֆենայի առաջին փորանցֆից հետո, ֆարեր պոկող աշխատողները պետք է գտնվեն աշխատող մեֆենայից անվազն 4 մետր հեռավորության վրա:

194. Հանֆաստիֆանի շեպի վրա ձեռնի աշխատանֆի անհրաժեշտության դեպքում պետք է կառուցվի 1 մետր լայնությամբ ամուր տախտամածով լաստակ, կամ աշխատանֆը պետք է կատարվի աշխատողների համար հատուկ խցիկով սարֆավորված սլաֆավոր մեխանիկական ամբարձիչ մեխանիզմներով:

195. Կիրառվող ֆարիստ մեֆենաների արտադրատեսակը պետք է համապատասխանի հանֆավայրի լեռնատեխնիկական պայմաններին և ապահովի աշխատանֆների անվտանգ կատարումը:

196. Քարիստ մեֆենաների կիրառման ժամանակ դրանֆ սպասարկող անձնակազմը պետք է պաշտպանված լինի մեֆենայի կտրող մասից արտանետվող բեկորներից՝ ապահովիչ վահանակներ և փակ խցիկներ տեղադրելու միջոցով:

Մեքենաների, հուպանաստորոցների և ամբարձիչ սարքերի աշխատանքի ժամանակ աշխատողները չպետք է գտնվեն հակաբեռի տակ:

197. Հորիզոնական և սակավաթեփ հանգավայրի առաջին խրամուղու ուղղածից շերտերը հանող աշխատողները պետք է գտնվեն միմյանցից առնվազն 4 մետր հեռավորության վրա:

198. Հատարի և խոշոր բլոկների արդյունահանման ժամանակ բացահանվող նախատեսվում է կիրառել բարձր հանգաստիճանային և ցածր հանգաստիճանային ֆարեատ մեքենաներ: Բարձր հանգաստիճանային մեքենաները կիրառվում են այն դեպքերում, երբ հանգաստիճանի բարձրությունն ավելի է 1,05 մետրից, ցածր հանգաստիճանային մեքենաները՝ հանգաստիճանի նշվածից պակաս բարձրության դեպքերում:

199. Քարհատ մեքենաների սղոցները պետք է տեղադրվեն ու փոխվեն միայն այդ նպատակի համար նախատեսված հարմարանքներով ու գործիքներով, և աշխատանքները պետք է սկսել միայն սղոցները սնող էլեկտրաշարժիչների թողարկիչն անջատելուց հետո: Մինչև սպասարկող անձնակազմի հեռանալը՝ մեքենաների էլեկտրասնուցումը պետք է անջատվի, իսկ ներքին սայլակի անիվները՝ դիմարով ամրացվեն ռելսուղիներին:

200. Բարձրհանգաստիճանային ֆարահար մեքենաների սղոցների փոխելը թույլատրվում է կատարել կտրող գլխիկների վրա, վերջիններին 1,2 մետր բարձրությունից ոչ ավելի իջեցված վիճակում: Սղոցները մեքենայի լիսեռին շարելն ու բարձրացնելը պետք է կատարվեն կտրող գլխիկի տակ մինչև 1 մետր բարձրությամբ տեղակայված փայտե տակդիրներից:

201. Արգելվում է՝

- 1) մեքենան կանգնեցնել հոսանքի հաղորդաչոթայով (կոնտրտոկ) .
- 2) մեքենան միացնել, եթե կառավարման վահանակի դռները բաց են.
- 3) անցնել մեքենայի կտրող իրանի տակով.
- 4) աշխատել առանց անդրադարձիչ վահանակի կամ առանց էկրանային ապակու, ինչպես նաև առանց փոշեկլանիչ հարմարանքների:

202. Քարհատ մեքենայով թերակտրված, կախված բուլս բարերը կամ դրանց կտորները պետք է անմիջապես պակվեն ու հեռացվեն: Դրանք կարելի է հեռացնել երկար լինգով՝ ֆարի անկման ուղղություններից մի կողմ կանգնած:

203. Արգելվում է մեքենայի շարժման ժամանակ թուլացնել կամ ամրացնել ֆիքսող հեղույսները, ինչպես նաև պտտել կտրող գլխիկը:

204. Քարհատ մեքենաներով խոշոր բլոկներ հանելու ժամանակ օդակային բազմակտրիչը (ֆրեզը) տեղադրելու համար անհրաժեշտ է կիրառել հատուկ տակդիրներ: Արգելվում է այդ նպատակի համար օգտագործել լինգեր և տախտակի կտորներ: Օդակային բազմակտրիչների ապահովագրման ժամանակ անհրաժեշտ է օգտագործել փափուկ տակդիրներ:

205. Արգելվում է ֆարհատ մեքենայի աշխատանքի ժամանակ դրա առջևում անձնակազմի կամ կողմնակի մարդկանց գտնվելը՝ մեքենայի շարժման ուղղությամբ 10 մետրից պակաս հեռավորության վրա:

206. Քարհատ մեքենայի լաված բազմակտրիչի, սկավառակային սղոցի կամ կտրիչաչոթայի լարի փոխումը կամ ազատումը պետք է կատարվեն միայն մեքենան կանգնեցնելուց և շարժիչներն անջատելուց հետո:

207. Քարհատ մեքենայի տեղափոխման կամ ֆարի բլոկը հուպանով ֆաշելու ժամանակ աշխատողները պետք է ձգված հուպանից գտնվեն ապահով հեռավորության վրա:

208. Հանգաստի երկայնքով հատարի տեղափոխման համար շարժական ժապավենային փոխակրիչներ կիրառելու դեպքում փոխակրիչի պահառքճանակի և ֆար կտրող մեքենայի միջև թույլատրելի հեռավորությունը պետք է լինի առնվազն 1 մետր:

209. Ավտոբեռնիչով բեռի փոխադրումը թույլատրվում է այն երկայնական առավելագույն թեփոթյամբ, որը չի գերազանցում մեֆենայի տեխնիկական անձնագրում նշված հեռոցի՝ դեպի հետ թեփման սահմանային անկյունը՝ 3 աստիճանը:

210. Ամբարձիչ մեխանիզմներով բեռի բարձրացման դեպքում մեխանիզմի ծայրային անջատիչը պետք է բեռնիչ մարմինն առանց բեռի կանգնեցնելի դիմահարից 50 միլիմետր հեռավորության վրա՝ էլեկտրաշարժիչով աշխատող մեֆենայի համար և 200 միլիմետր հեռավորության վրա՝ ներքին այրման շարժիչով աշխատող մեֆենայի համար:

211. 50 կիլոգրամից ավելի բաշտով բլոկները 60 մետրից ավելի հեռավորության վրա, և 80 կիլոգրամից ավելի բաշտով բլոկները՝ 3 մետրից ավելի բարձրությամբ տեղափոխումը՝ պետք է կատարվեն մեֆենայացված եղանակով:

212. Քարհատ մեֆենայով հանֆախորժում կտրված հատաֆարի հանույթը պետք է կատարվի՝ սկսած վերևի շարժից: Եթե հանֆախորժը 1,8 մետրից բարձր է՝ հանույթային աշխատանքները պետք է մեֆենայացվեն:

213. Խոռոք բլոկների հանումը հանֆախորժից պետք է կատարվի հուսալի բռնիչային հարմարանքով և մեխանիզմներով:

214. Խոռոք բլոկները սղոցելու և մշակելու ժամանակ պետք է միջոցներ ձեռնարկվեն դեպի աշխատողները դրանց շուրջ գալը կանխելու համար: Արգելվում է աշխատողների կողմից բլոկը ձեռքով դեպի իրենց շրջելը:

215. Քարհատ մեֆենաների տեղափոխումը թույլատրվում է կատարել միայն հատուկ ֆարձակներով՝ կազմակերպության կողմից հաստատված տեխնոլոգիական ֆարտերին համապատասխան: Քարհատ մեֆենաների տեղափոխման ժամանակ պետք է պահպանվեն հետևյալ պահանջները՝

1) մեֆենան տեղափոխող ֆարձակի արագությունը հորիզոնական տեղամասերում չպետք է գերազանցի 5 կիլոմետր/ժամը, թեփ տեղամասերում՝ 0,5-1 կիլոմետր/ժամը.

2) ֆարհատ մեֆենայի կտրող մասը պետք է իջեցված լինի ամենացածր դիրքի և ամրացված.

3) մեֆենաների տեղափոխումը պետք է կատարվի միայն տեխնիկական պատասխանատու անձի ղեկավարությամբ:

216. Մեծ բլոկների տեղափոխման ժամանակ դրանք պետք է ամրացնել այնպես, որ բացառվի մեֆենայից ընկնելը կամ շրջվելը:

217. Հանֆախորժի երկայնքով հատաֆար տեղափոխելու համար շարժական ժապավենային փոխակրիչ կիրառելու դեպքում դրա արանքի և ֆար կտրող մեֆենայի միջև հեռավորությունը պետք է լինի 1 մետրից ոչ պակաս:

218. Քար տեղափոխող միջոցներից ֆարեր վերցնող աշխատողի աշխատանքային տեղում պետք է լինի մեֆենայի սնուցումն անջատող «Կանգ» կոճակ:

219. Հանֆաստիճանի աշխատանքային հրապարակում հատաֆարի դարձակների բարձրությունը չպետք է գերազանցի 1,8 մետրը, խոռոք բլոկները՝ 2,5 մետրը: Բլոկները դարձակներում պետք է տեղադրվեն տավակակողով:

220. Արգելվում է բլոկներն ավտոմեֆենայի թափքը բարձելու անցկացնել խցիկի վրայով, վարորդին և սպասարկող անձնակազմին գտնվել մեֆենայի խցիկում և ոտնատեղի վրա, ինչպես նաև զբաղվել ավտոմեֆենայի գնմամբ, կանգնել կամ ֆայլել տեղափոխվող բեռի տակ:

221. Քարհատ մեֆենաների ուղղորդիչները պետք է վերջնական ապահովիչ դիմահարով, բաղկացած լինեն նույնատիպ ուղղորդիչ և ունենան միացում տեղական հողանցման հետ: Քարհատ մեֆենայի ուղղորդիչների՝ սարքավաճ դուրս գալու դեպքում, դրանց վերջնամասում պետք է դրվեն միայն հատուկ տակդիրներ: Արգելվում է այդ նպատակների համար օգտագործել սղոցված ֆար:

222. Ռելսուղու վրա միաժամանակ երկու և ավելի ֆարհատ մեֆենաների աշխատանքի դեպքում դրանց հեռավորությունը միմյանցից պետք է լինի 15 մետրից ոչ պակաս և սարքավորված լինեն հուսալի թափարգելներով:

223. Վերևի հանգստիճանի տանիքը, եզրից ոչ պակաս 2 մետր հեռավորության վրա, պետք է մաքրված լինի ֆարի քափոններից:

224. Հանգավայրերի բաց եղանակով մշակման դեպքում խոտոր բլսկների արդյունահանման ժամանակ օգտագործվում են ալմաստառնպանավոր և կարիչազորայավոր ֆարիատ մեքենաներ:

225. Ժամանակակից ֆարիատ մեքենաներով բլսկների սղոցումը լեռնային զանգվածից կատարելու համար՝

1) ալմաստե հոպանը լեռնային զանգվածին թելելու (փաթաթելու) նպատակով պետք է հորատել 24-150 միլիմետր (կախված կտրվող զանգվածի երկարությունից) տրամագծով միմյանց փոխհատող ուղղածիկ և հորիզոնական հորատանցքեր, որի համար պետք է օգտագործվեն օդահնձական կամ էլեկտրահիդրավլիկ հորատող հաստցեր:

2) ալմաստառնպանավոր ֆարիատ մեքենայով պետք է կատարվեն միմյանց փոխուղղահայաց, ընդերկլայնական և հորիզոնական ընդլայնական կտրվածքներ, որոնք հնարավորություն կտան սղոցված զանգվածն անջատելու լեռնային զանգվածից՝ կիրառելով հատուկ այդ նպատակի համար նախատեսված հիդրավլիկ մղիչներ կամ հիդրոբարձիչներ:

3) ձեռքի հորատասեպային մեթոդով բացված առաջնային հանգստիճանի վերնահարթակից օդահնձական հորատող հաստցով պետք է հորատվեն ուղղահայաց, իսկ հանգստիճանից՝ հանդիպակաց հորիզոնական հորատանցքեր, որոնց միջոցով թելված ալմաստե հոպանի շրջապատւյտների և հաստցի ձգման միջոցով պետք է սղոցվի լեռնային զանգվածը:

4) կտրող հոպանի հովացումը պետք է կատարվի տեխնիկական ջրով:

5) արդյունահանման ընթացքում հորատանցքերը հորիզոնական հարթությամբ պետք է անրապնդվեն ցանցով:

6) շղթայավոր ֆարիատ մեքենան պետք է աշխատի հանգստիճանի վերին կամ ստորին հարթակում՝ ապահովելով ուղղահայաց և հորիզոնական ընդլայնական կտրվածքների ստացումը:

VII. ԷԼԵԿՏՐՍԵՂԱԿԱՅԱՆՔՆԵՐԸ

1. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

226. Յուրաքանչյուր բացահանում պետք է լինի՝

1) լեռնային աշխատանքների զարգացման պլանների վրա գծանված էլեկտրամատակարարման սխեմա, որի վրա նշվում է ուժային և ֆարժային ցանցերի, էլեկտրատեղակայանների (տրանսֆորմատորային ենթակայան, բաշխող սարքեր և այլն) տեղաբաշխումը:

2) միացությունների միագիծ սխեմա՝ ուժային ցանցերի, էլեկտրատեղակայանների, ինչպես նաև հոսանքի տեսակի, մալուխների և հաղորդալարերի կտրվածքի, դրանց երկարության, մակնիշի, յուրաքանչյուր տեղակայման լարման ու հզորության, հոգնցման բոլոր տեղերի, պաշտպանական և հաղորդակցման սարքերի տեղաբաշխական նշումով: Էլեկտրատեղակայանների վրա կատարվող փոփոխությունները պետք է ցույց տրվեն սխեմայի վրա առնվազն հաջորդ օրը:

227. Յուրաքանչյուր գործարկող սարքի վրա պետք է լինի հստակ գրառում, որով նշվում է դրանով միացվող կայանքը:

228. Հոսանգաժերում մարդկանց աշխատելու դեպքում անջատված գործարկիչների, ավտոմատների և բարձրավոլտ բաշխիչ սարքերի բռնակին պետք է փակցվի ազդագիր՝ «Ձմիացնել, մարդիկ են աշխատում» գրառությամբ:

229. Էլեկտրատեղակայանների սպասարկման աշխատանքների անվտանգ կատարման համար, համաձայն Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարության 2005 թվականի դեկտեմբերի 20-ի «Անհատական պաշտպանության միջոցների տեխնիկական կանոնակարգը հաստատելու մասին» N 533 որոշման պահանջների, պետք է օգտագործվեն պաշտպանական միջոցներ՝ դիէլեկտրիկ ձեռնոցներ, կրկնակոշիկներ (բոտեր), մեկուսիչ գորգեր, օպերատիվ ձուղեր, ակնոցներ և այլն, որոնց վրա պետք է առկա լինեն դրանց փորձարկման ավյալները և պիտանելիության ժամանակը:

230. Պաշտպանական միջոցները, որոնք կիրառվում են էլեկտրատեղակայանների սպասարկման համար, պարբերաբար պետք է ենթարկվեն էլեկտրական փորձարկումների: Արգելվում է օգտվել ժամկետանց պաշտպանական միջոցներից:

231. Բացահանում աշխատող ամբողջ անձնակազմը պետք է անցնի հրահանգավորում՝ էլեկտրահարումից տուժած անձանց առաջին օգնություն ցույց տալու մասին:

232. էլեկտրատեղակայանների մերկ հոսանքահաղորդամասերը, մերկ հաղորդալարերը և հաղորդաթիթեղները, անջատիչների հպատեղերն ու էլեկտրամեկեմաների սեղմիչները պատահական կառույցներից պետք է պաշտպանված լինեն հուսալի պաշտպանակներով: էլեկտրացանցի չգործող տեղամասերը պետք է անջատվեն սնող ցանցից:

233. Շարժական էլեկտրատեղակայանների սնման համար օգտագործվող լարումը չպետք է գերազանցի 35 կիլովոլտը:

234. Մինչև 35 կիլովոլտ լարման էլեկտրատեղակայանները պետք է ունենան մեկուսացված չեզոքացում:

235. Ապահովիչների հալուն ներդիրներն արտադրող գործարանի կամ հավաստագրված էլեկտրալաբորատորիայի կողմից պետք է լինեն չափաբերված՝ դրոշմի վրա դրանց նոմինալ հոսանքի նշումով: Չափաբերման չենթարկված հալուն ներդիրների օգտագործումն արգելվում է: Դրանց փոխելը պետք է կատարվի անջատված լարման դեպքում և ոչ ամպրոպի ժամանակ:

236. Մինչև 1000 վոլտ լարմամբ էլեկտրատեղակայաններում մարդկանց էլեկտրահարումից պաշտպանելու համար պետք է կիրառվեն հոսանքի վտանգավոր արտահոսքի ժամանակ ցանցն ավտոմատ կարգով անջատող սարքեր (կորստի ռելե): Վնասված ցանցի անջատման ընդհանուր ժամանակը չպետք է գերազանցի 200 մետր/վայրկյանը: Կորստի ռելեի աշխատանքը պետք է ստուգվի ամեն հերթափոխից առաջ, իսկ համալիր ստուգումը՝ վեց ամիսը մեկ անգամ, կամ այն տեղափոխելիս: Մինչև 60 վոլտ լարումով շղթաներում բույլատրվում է աշխատել առանց հոսանքի կորստի պաշտպանության:

237. Էֆսկավատորների, հորատման մեքենաների, փոխակրիչների, պոմպերի բոլոր էլեկտրահաղորդակները պետք է սարքավորվեն էլեկտրական բլոկավորմամբ, որը կբացառի մեխանիզմների ինֆնագործարկումը՝ լարման սնուցում տալուց հետո:

238. էլեկտրաշարժաբեռներով աշխատող լեռնահանքային և տրանսպորտային միջոցներ շահագործող անձինք, որոնց աշխատանքը կապված է մեքենաների և էլեկտրասարքավորումների սպասարկման հետ, պետք է անցնեն ուսուցում լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարության 2007 թվականի հոկտեմբերի 30-ի «Սպառողների էլեկտրակայանների տեխնիկական շահագործման կանոններ» տեխնիկական կանոնակարգը հաստատելու մասին» N 457 որոշմամբ հաստատված պահանջներին համապատասխան:

2. ԲԱՇԽԻՉ ՍԱՐԳՎԱԾՔՆԵՐԸ ԵՎ ՏՐԱՆՍՖՈՐՄԱՏՈՐԱՅԻՆ ԵՆԹԱԿԱՅԱՆՆԵՐԸ

239. Բացահանքի անօթ լեռնային էլեկտրական ենթակայանների և բաշխիչ սարքավածների շինություններում պետք է փակված լինեն էլեկտրատնտեսության առաջնային և երկրորդական փոխակերպման օդային ու մալուխային գծերի սխեմաները, սպասարկող անձնակազմի համար հրահանգները, տուժածներին առաջին օգնություն ցույց տալու կանոնները, դեղատուփը, օպերատիվ գրանցումների մատյանը, տեղադրված լինեն անվտանգության փոխադրովի նախագրուշական նշաններ և վահանակներ:

240. էլեկտրատեղակայաններում կամ ենթակայաններում 1000 վոլտից ավելի լարում ունեցող դուրս եկող սնող գծերը (ֆիդեր), որոնք սնում են բացահանքի շարժական էլեկտրատեղակայանները, պետք է ունենան սարքավորումներ, որոնք ավտոմատ կարգով կանջատեն էլեկտրահաղորդման գծերը՝ հողի հետ մեկ ֆազի միակցման դեպքում: Հողի հետ

միակցման պաշտպանությունը պետք է կատարվի երկաստիճան: Հողի հետ մեկ ֆազի միակցման պաշտպանության 1-ին աստիճանի ստուգումն ու կարգաբերումը պետք է կատարվի առնվազն 6 ամիսը մեկ անգամ, 2-րդ աստիճանինը՝ տարին մեկ անգամ:

241. Շարժական մեքենաների և տրանսֆորմատորային ենթակայանների միացումը բացահանքը սնող գծերի հետ պետք է կատարվի լեռնային աշխատանքների համար պիտանի, գործարանային արտադրանքի հատուկ շարժական միակցման կետերի միջոցով: Արգելվում է մալուխի ուղղակի միացումն օդային գծերին առանց միակցման կետի: Միակցման կետերն աշխատող լեռնահանքային մեքենաների հետ պետք է տեղակայվեն նույն հորիզոնի (հանգաստիճանի) վրա: Առանձին դեպքերում իջատեղ կառուցելու և վերաբեռնման կետերում աշխատելու ժամանակ միակցման կետը և աշխատող էֆեկտորը կարող են գտնվել տարբեր հորիզոններում (հանգաստիճաններում): Այդ դեպքում պետք է ստեղծվեն անվտանգ պայմաններ մալուխները գննելու համար:

242. Շարժական ենթակայանների, բաշխիչ սարքավածքների և միակցման կետերի բուլսր դռները պետք է ունենան հուսալի փականային հարմարանքներ, մեխանիկական բլոկավորում՝ յուղային գործարկիչների, գատիչների և խցերի դռների միջև, որը կարգելակի սխալ գործողությունների կատարումը յուղային գործարկիչների և գատիչների հետ, կբացառի դռները բացելու հնարավորությունը, եթե միացված է գատիչը և գատիչի միացնելը, եթե բաց են դռները:

243. Շարժական տրանսֆորմատորային ենթակայանների և բաշխիչ կետերի շինությունները պետք է պատրաստվեն չհրկիզվող նյութից, ունենան ամուր կառուցվածք, տեղափոխման համար՝ դիմացկուն կցորդիչներ:

244. Անճարժ և շարժական տրանսֆորմատորային ենթակայաններում տրանսֆորմատորները պետք է լինեն փակ տիպի՝ յուղընդարձակիչի յուղը փոշուց կեղտոտվելուց պաշտպանված լինելու համար:

3. ՀՈՂԱՆՑՈՒՄԸ

245. Հողանցման ենթակա են՝

1) էլեկտրատեղակայանների լարման տակ չգտնվող մետաղե մասերը, որոնք կարող են մեկուսապատվածքի վնասվածքի դեպքում ընկնել լարման տակ.

2) էլեկտրական էֆեկտորների, հորատող հաստցների, պոմպերի, փոխակրիչների և այլ մեքենաների իրանները, էլեկտրական մեքենաների, տրանսֆորմատորների, անջատիչների հենոցները և պատյանները, այլ էլեկտրասարքավորումներ և ապարատներ.

3) էլեկտրական ապարատների շարժաբեքները.

4) չափիչ տրանսֆորմատորների երկրորդական փաթույթները.

5) դեկավարման և բաշխման վահանների հիմնակմախքները (կարկաս).

6) անճարժ և շարժական տրանսֆորմատորային ենթակայանների, բաշխիչ սարքերի և միակցման կետերի մետաղե և երկաթբետոնե կցորդիչներն ու պատյանները.

7) մալուխային կցորդիչների մետաղե իրանները, մալուխների մետաղե պատյանները և հաղորդալարերը, էլեկտրահաղորդման պողպատե խողովակները.

8) էլեկտրահաղորդման գծերի մետաղե և երկաթբետոնե հենասյուներն ու շինվածքները.

9) լուսարձակների և լուսավորման արմատուրների հենամարմինները.

10) լարման տակ գտնվող մասերի արգելապատերը, մետաղե հաղաճարային և հոծ պաշտպանակները, մետաղե կոնստրուկտիվ տարրերը (ֆերմա), հեծանները, հարթակները և այլ մետաղե մասերը, որոնք կարող են հայտնվել լարման տակ:

246. Հողանցման ենթակա չեն՝

1) կախովի մեկուսիչների արմատուրները, հենարանային մեկուսիչների ցածողերը, բարձակները (կալունակ) ու լուսավորման արմատուրները՝ էլեկտրահաղորդման գծերի վայտե հենարանների կամ բաց ենթակայանների վայտե շինվածքների վրա տեղադրելու դեպքում:

2) հողանցված մետաղե սարքավածքների վրա տեղակայված սարքավորումները, ընդ որում, դրանց հենման մակերեսների վրա պետք է նախատեսված լինեն մաքրված և չներկված տեղեր՝ էլեկտրական հպումն ապահովելու համար:

3) էլեկտրաչափիչ սարքերի հենամարմինները, ռելեները և այլն՝ տեղակայված վահանների, պահարանների, ինչպես նաև բաշխիչ սարքերի խցի պատի վրա:

4) մալուխային շինվածքները, որոնց վրա անցկացված են մետաղե թաղանթով ցանկացած լարումով մալուխներ՝ հողանցված գծի երկու ծայրերում:

5) էլեկտրակայանների, ենթակայանների, բաշխիչ սարքերի տարածքից դուրս գտնվող ռելուդիները:

247. Բացահանումն տեղակայված անճարժ և շարժական 1000 վոլտ և բարձր լարման էլեկտրատեղակայանների հողանցումը պետք է լինի ընդհանուր:

248. Անճարժ և շարժական մեքենաների ու մեխանիզմների հողակցման ընդհանուր ցանցը պետք է իրականացվի հողանցվող հաղորդալարերը և հողանցվող հիւն մալուխների ջղերը միմյանց հետ անընդհատ էլեկտրական միացման միջոցով:

249. Բացահանքի ընդհանուր հողանցման ցանցը պետք է բաղկացած լինի կենտրոնական հաղորդաչափային և տեղական հողանցվող սարքավածքներից: Թույլատրվում է շարժական միակցման կետերի, շարժական տրանսֆորմատորային ենթակայանների աշխատանքը՝ առանց տեղական հողանցման լրացուցիչ հողանցչի առկայության, պայմանով, որ կենտրոնական հողանցման սարքը միացված լինի այնպես, որ հողանցվող սարքի յուրաքանչյուր տարրի շարժից դուրս գալու դեպքում ցանցի ցանկացած հողանցման դիմադրությունը չգերազանցի 4 օհմը: Հողանցվող հաղորդալարի երկարությունը մինչև կենտրոնական հողանցող սարքերից որևէ մեկը չպետք է գերազանցի 2,5 կիլոմետրը: Կենտրոնական հողանցման սարքը կատարվում է 110-35/6-10 կիլովոլտ լարումով ենթակայանի մոտ՝ ընդհանուր հողակցման հաղորդաչափային տեսքով կամ բացահանումն՝ առանձին հողանցման սարքի տեսքով: Տեղական հողանցումների սարքերը կատարվում են հողանցչի տեսքով՝ կառուցված շարժական միակցման կետերի, 6-10/0,4 կիլովոլտ շարժական լրակազմ տրանսֆորմատորային ենթակայանների մոտ:

250. Հողանցող հոպանը հենասյուների վրա պետք է անցկացվի էլեկտրահաղորդման գծերի լարերից ցածր: Հեռավորությունն էլեկտրահաղորդման գծի ներքևի հաղորդալարից մինչև հոպանն ուղղագծով պետք է լինի 0,5 մետրից ոչ պակաս:

251. Միակցման կետի մոտ տեղական հողանցում անցկացնելու դեպքում դրանից սնվող շարժական մեքենաների և սարքավորումների լրացուցիչ հողանցում չի պահանջվում:

252. Բացահանքերում ամսական առնվազն մեկ անգամ պետք է կատարվի հողանցման ցանցի արտաքին զննում, ինչպես նաև ընդհանուր հողանցման ցանցի դիմադրության չափում: Ընդհանուր հողանցման ցանցի դիմադրությունը պետք է լինի 4 օհմից ոչ ավել:

253. Հողանցվող հաղորդալարերի բոլոր միացումները մեքենաների, էլեկտրասարքավորումների և ապարատների հենամարմիններին, ինչպես նաև հողանցչի հետ պետք է կատարվեն գոդումով կամ հուսալի հեղույսային միացմամբ:

254. Նոր տեղակայված կամ տեղափոխված էլեկտրասարքավորման միացումից առաջ պետք է չափվի հողանցման դիմադրությունը, չափման արդյունքները գրանցվեն հատուկ մատյանում:

255. Պայթեցման աշխատանքների կատարումից հետո այդ գոտում գտնվող հողանցման ցանցը պետք է ենթարկվի պարտադիր զննման:

4. ԷԼԵԿՏՐԱՀԱՂՈՐԴՄԱՆ ՕԴԱՅԻՆ ԵՎ ՄԱՆՈՒԿԱՅԻՆ ԳԾԵՐԸ

256. Էլեկտրահաղորդման օդային գծերի տակ չպետք է լինեն ապարի, հանգամանի հեռակոնդի, ուղեղի և այլ նյութերի դարսակներ:

257. Հանգամանի վրա հեռավորությունն էլեկտրահաղորդման օդային գծերի ներքևի ֆազի հաղորդալարից մինչև գետնի մակերևույթը հաղորդալարերի առավելագույն կախվածքի դեպքում պետք է լինի ոչ պակաս N 1 աղյուսակում բերված մեծություններից:

Աղյուսակ N 1

Գծի անցման շրջանը	Ֆազի լարից մինչև գետնի հեռավորությունը, մ լարման դեպքում՝ կՎ		
	մինչև 1 կՎ	1-10 կՎ	35 կՎ
Բացահանքի և ապարային լցակույտի տարածք	6	6	6
Մարդկանց համար դժվարանատչելի և տրանսպորտի համար անատչելի տեղեր	5	5	5
Հանգամանի շեղեր	3	3	3

258. Հորիզոնական հեռավորությունն էլեկտրահաղորդման գծերի եզրային հաղորդալարերից դրանց ամենամեծ շառավիղի հեռավորությունը և շառավիղի մեծությունների մեծագույն ցրված մասերի միջև պետք է լինի ոչ պակաս 2 մետրից՝ զծի՝ մինչև 10 կիլովոլտ լարման հեռավորություն և 4 մետր՝ զծի՝ մինչև 35 և 110 կիլովոլտ լարման հեռավորություն:

259. Հանգամանակների վրա հորիզոնական հեռավորությունը 10 կիլովոլտ լարման էլեկտրահաղորդման (անճարժ կամ ճարժակալի) զծի եզրային հաղորդալարից պետք է լինի ոչ պակաս ստորև բերված մեծություններից՝

1) չեղված դիրքում՝ մինչև համանուն ցանցի եզրային հաղորդալարը 2,5 մետր:

2) չեղված դիրքում՝ մինչև ավտոմատացման հաղորդման ծածկույթի եզրը 2 մետր:

260. Լարման տակ գտնվող օդային էլեկտրահաղորդման գծերի տակ էֆեկտիվությունների, ամբարձիչների, հորատման մեխանիզմների, ավտոմեխանիզմների և այլ մեխանիզմների աշխատանքը թույլատրվում է, եթե օդով այդ մեխանիզմների բարձրացնող սարքերի հեռավորությունը բարձրացված վիճակում մինչև լարման տակ գտնվող մոտակա հաղորդալարը կազմում է ոչ պակաս՝

1) մինչև 1-20 կիլովոլտ լարման հեռավորություն՝ 2 մետր:

2) մինչև 35 կիլովոլտ լարման հեռավորություն՝ 4 մետր: Ավտոմոբիլային ճանապարհների հետ հատման հեռավորությունը հաղորդալարի ներքևի ֆազից մինչև մեխանիզմի վերևի կետը կամ բեռը պետք է լինի ոչ պակաս:

3) մինչև 20 կիլովոլտ լարման հեռավորություն՝ 2 մետր:

4) մինչև 35 կիլովոլտ լարման հեռավորություն՝ 2,5 մետր:

261. Մինչև 35 կիլովոլտ էլեկտրահաղորդման գծերում թույլատրվում է օգտագործել ճարժակալի հենասյուներ, որոնց հեռավորությունը միմյանցից պետք է լինի 50 մետրից ոչ ավելի:

262. Պայթեցման աշխատանքների կատարման ժամանակ վտանգավոր գոտում գտնվող բոլոր օդային և մալուխային էլեկտրահաղորդման գծերը պետք է անջատվեն, պայթյունից հետո գծերը միացնելուց առաջ զննվեն և բացահայտված թերությունները վերացվեն:

263. Արգելվում է էլեկտրահաղորդման գծերի վրա աշխատանքներ կատարել անպրային ժամանակ:

264. Ճկուն մալուխների միացումը պետք է կատարվի ռետինացման (վուլկանացում) միջոցով: Մալուխի ջրի մեկուսացումով հետևանքներից միջոցով վերականգնելուց հետո պետք է փորձարկվի դրա դիէլեկտրիկ ամրությունը: Հոսանքի փորձարկման լարման մեծությունը նամիակից (անվանականից) պետք է մեծ լինի առնվազն երկու անգամ, փորձարկման տևողությունը սահմանվում է հինգ րոպե:

265. Երբ ճարժակալի մեխանիզմները սնող ճկուն մալուխը պետք է անցկացնել այնպես, որպեսզի բացառվի դրա վնասվելու, ստուգելու, կաշտելու, ապարի տակ մնալու, դրա վրայով մեխանիզմների և սարքավորումների անցման հնարավորությունը: Ջրավորված տեղանքով մալուխը պետք է անցկացվի հենարանների վրայով: Հերթափոխի սկզբում և աշխատանքի ընթացքում ճկուն մալուխները պետք է զննվեն տվյալ կայանքի սպասարկող անձնակազմի կողմից:

266. Ճկուն մալուխի տեղափոխումը պետք է կատարվի մեխանիզմների օգնությամբ՝ կիրառելով մալուխների ծալվածքների շառավիղի սահմանափակումն ապահովող հատուկ հարմարանքներ: Մալուխի նորոգումը պետք է կատարվի սնող կետից անջատելուց և մնացորդային էլեկտրական լիցքից լիցքաթափելուց հետո:

267. Լարման տակ գտնվող էլեկտրական մալուխն էֆեկտիվությունից հետո սպասարկող անձնակազմը պետք է օգտվի դիէլեկտրիկ ձեռնոցներից (թարմաններից) կամ մեկուսացված բռնակով հատուկ հարմարանքից:

268. Ավտոմատացման հետ հատման մասերում, մալուխը պետք է վնասումից պաշտպանված լինի խողովակներով, պատյանով և կիսախողովակով:

269. Մինչև 1000 վոլտ լարումով ճկուն մալուխները, որոնց աշխատանքը պահանջում է հաճախակի անջատումներ, պետք է միացվեն խրոցակային ագուլցներով, իսկ վարդակը՝ (հորիզոնական) պետք է տեղադրվի սնման աղբյուրի կողմից:

270. Ներհանգային 1000 վոլտ և ավելի լարում ունեցող շարժական ցանցերի հեղափոխվողներում հաղորդալարերի, հողանցվող հոպանների միացումը պետք է կատարվի հատուկ սեղմակներով: Յուրաքանչյուր հեղափոխվում մեկ հաղորդալարի կամ հոպանի վրա նախատեսվում է ունենալ երեքից ոչ ավելի միացումներ:

271. Արգելվում է մեկից ավելի միացում կամ արտուղղում գործարկիչների և տրանսֆորմատորների սեղմակներից, եթե դա նախատեսված չէ սեղմակի կամ միացման արմատուրի կառուցվածքով:

5. ԼՈՒՍԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

272. Բացահանքերի էլեկտրական լուսավորման ցանցերում, ինչպես նաև շարժական մեքենաների ու սարքավորումների հիմնական էլեկտրական լուսավորության կետերում պետք է կիրառվի 220 վոլտից ոչ ավելի մեկուսացված չեզոք կետով և գծային լարումով էլեկտրական համակարգ: Լուսավորման հատուկ տեսակներ կիրառելու դեպքերում թույլատրվում է 220 վոլտից բարձր լարում:

273. Ձեռքի շարժական լամպերի սնուցման համար պետք է օգտագործվեն փոփոխական հոսանքի 36 վոլտից ոչ բարձր գծային լարում և հաստատուն հոսանքի՝ մինչև 50 վոլտ լարում:

274. Առանձին տրանսֆորմատորային ենթակայաններից սնվելու դեպքում բացահանքից դուրս գտնվող լցակայանների ու ավտոմատների էլեկտրական լուսավորման համար թույլատրվում է օգտագործել 380/220 վոլտ լարում:

275. Մինչև 1650 վոլտ ներառյալ լարումով հաստատուն հոսանքի հպացանցի շարժական և անշարժ հեղափոխներից թույլատրվում է հպման լարից բարձր հեղաբանի վրա կախել էլեկտրական լուսավորության հաղորդալարեր և լամպեր: Հպման լարի և լուսավորման հաղորդալարերի միջև հեղափոխությունն ուղղաձիգով պետք է լինի 1,5 մետրից ոչ պակաս: Լուսավորության ցանցի մեկուսիչները կիրառվում են 1650 վոլտից բարձր լարման համար: Կողային կախման դեպքում հեղափոխությունը հպման լարից մինչև հեղափոխությունը պետք է լինի 1 մետրից ոչ պակաս:

276. Արգելվում է հեղափոխներից հպման լարերի և կապի լարերի համատեղ կախելը:

277. Լուսավորության հաղորդալարերից ցածր փայտե հեղափոխների վրա կախված լամպերի և լուսատուների փոխելը պետք է կատարվի հպման լարը հոսանքից անջատելուց հետո:

278. Լուսավորման ցանցի նորոգումը (կեռերի, ցցածողերի և մեկուսիչների փոխելը, հաղորդալարերի ձգումը) պետք է կատարվի հպման և լուսավորման ցանցերի լարումը հանելուց հետո:

279. Բացահանքի աշխատանքային տեղերի լուսավորությունը պետք է կատարվի համաձայն N 2 աղյուսակով սահմանված նորմերի:

Աղյուսակ N 2

Բացահանքի օբյեկտները	Նվազագույն լուսավորությունը, լկ	Հարթությունը, որում նորմավորվում է լուսավորությունը	Ծանոթագրություն
1	2	3	4
Աշխատանքների կատարման վայրի	0,2	լուսավորվող մակերևույթի	լուսավորման ենթակա վայրը

տարածքը		մակարդակով	սահմանվում է բացահանքի դեկլարացիայի կողմից
Մեքենայի աշխատելու տեղեր՝ բացահանքում, ապարների լցակույտում և այլ տեղամասերում	5 8	հորիզոնական ուղղածից	Հուսովորությունը պետք է ապահովի աշխատող մեքենասարքավորումների գործողությունն ամբողջ խորությամբ և բարձրությամբ

Ձեռքի աշխատանքի տեղեր			
Ավտոմեքենաների (ավտոգնացքների) բեռնաթափման տեղեր՝ լցակայաններում, փոխաբեռնման կետերում	5 10 3	հորիզոնական ուղղածից հորիզոնական	Հուսավորությունը ապահովվում է լուսավորվող մակերևույթի մակարդակով
Բուլդոզերի կամ այլ տրակտորային մեքենայի աշխատելու վայրը	10	տրակտորի թրթուրի մակերևույթի մակարդակով	
Հորատման աշխատանքների կատարման տեղեր	10	ուղղածից	Հուսավորությունը ապահովվում է հորատման հաստոցի բարձրությամբ
Մեքենաների և մեխանիզմների խցիկներ	30	հորիզոնական	հատակից 0,8 մ բարձրությամբ
Հողածուծ սարքի սրահ և հողածուծային խոյունավոր (գունֆ) վայրը	10	հորիզոնական	հողածուծային սարքի սրահներում՝ հատակից 0,8 մ բարձրությամբ
Փոխակրիչային հոսքային գծեր	5	փոխակրիչի մակերևույթի վրա	
Փոխակրիչային թմբուկների սպասարկման գոտի	10	հորիզոնական	
Փոխակրիչային ժապավենների ապարների ձեռնով ջոկման տեղեր	50	փոխակրիչային ժապավենի մակերևույթի վրա	ապարատեսակավորման տեղից 1,5 մ-ից ոչ ավելի հեռավորության վրա՝ փոխակրիչային ժապավենի շարժման հակառակ ուղղությամբ
Տեղամասերում աշխատողների տախտակային շինություններ	10	հորիզոնական	
Բացահանքի հանգստահանների սանդուղիներ և իջնելու տեղեր	3	հորիզոնական	
Բացահանում աշխատողների մշտական տեղաբաշխման ուղիներ	1	հորիզոնական	
Ավտոմեքենաների բացահանքի շրջագծում (կախված էրթեկության ինտենսիվությունից)	0,5-3	հորիզոնական	Հուսավորությունը ապահովվում է ավտոմեքենաների երթեկության մակարդակով

VIII. ԿԱՊԻ ԵՎ ԱԶԴԱՐԱՐՄԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

280. Բացահանքը պետք է սարքավորված լինի տեխնոլոգիական գործընթացների դեկավարումը, հսկողությունն ու աշխատանքների անվտանգությունն ապահովող տեխնիկական միջոցների համալրով, այդ թվում՝ հեռախոսային կապով (ուպիոնկապով): Կապի և ազդարարման միջոցների սննցումը՝ բացառությամբ հատուկ տրանսպորտային սարքավորումների, պետք է կատարվի 220 վոլտից ոչ բարձր գծային լարումով՝ լուսավորության ցանցից, կուտակչային մարտկոցներից կամ ուղղիչ կայաններից: Մինչև 24 վոլտ լարումով սնվող ազդարարման համակարգերի համար (բացառությամբ ազդարարման կենտրոնական կայանից) թույլատրվում է գծերն անցկացնել մերկ հաղորդալարերով:

281. Բացահանում պետք է նախատեսել օպերատիվ դիսպետչերական կառավարման հետևյալ միջոցները՝

- 1) արտաքին կապ՝ միջազգային կապի մոտակա հանգույցների հետ.
- 2) դիսպետչերական կապ՝ բոլոր արտադրամասերի, տեղամասերի և ծառայությունների միջև.
- 3) բջջային հեռախոսակապ.
- 4) ռադիոկապ՝ ռացիաների օգտագործմամբ.
- 5) տագնապային ազդարարում (պահակային ծառայություն, լեռնափրկարար և հրեւջ ծառայություններ և այլն).
- 6) պայթեցման աշխատանքների մասին ազդարարում:

282. Բացահանքի կապի կայունները պետք է պաշտպանված լինեն բարձր լարման էլեկտրական գծերի խոնգարիչ և վտանգավոր ազդեցությունից, ամպրոպային լիցքերից և քափառող հոսանքներից:

IX. ՋՐՀԱՆՈՒՄԸ ԵՎ ՑԱՄԱՔԵՑՈՒՄԸ

283. Բացահանքի ջրավորվածության դեպքում կազմակերպության կողմից պետք է մշակվեն և ձեռնարկվեն աշխատանքների անվտանգությունն ապահովող ցամաքեցման համապատասխան միջոցառումներ: Մակերևութային և ստորգետնյա ջրերի բնական հոսք չունեցող յուրաքանչյուր բացահանք պետք է ապահովված լինի ջրհանման համակարգով:

284. Բացահանքերի ցամաքեցումը և ջրհանման աշխատանքները նախատեսվում է իրականացնել համաձայն նախագծի՝ հաշվի առնելով հանձնարարի լեռնատեխնիկական և ջրաերկրաբանական պայմանները:

285. Ցամառուրդային (դրենաժային) հանձնարարների, բովանգների, հետախուզարարների, հորատանցքերի և այլ փորվածքների էլանցները պետք է պաշտպանված լինեն դրանցով լեռնային փորվածքները մակերևութային ջրեր քափանցելուց: Բացահանքի տարածքում սողանքի առկայության դեպքում սողանքային զանգվածի մակերևութային ջրեր պաշտպանված լինի ջրհեռացնող առուններով՝ նախատեսված զանգվածի մեջ մակերևութային ջրերի ներհոսքի կանխման համար:

286. Ամեն տարի կազմակերպությունը պետք է մշակի և հաստատի գարնանն ու աշնանը, ինչպես նաև ձմեռային և հորք անձրևների ժամանակ, բացահանքի աշխատանքների անվտանգությունն ապահովող միջոցառումներ:

287. Հին ջրածածկ փորվածքների կամ այլ ջրավազանների (գետեր, լճեր, արհեստական լճակներ) մոտակայքում լեռնային աշխատանքներ բույլատրվում է կատարել միայն կազմակերպության ղեկավարության կողմից հաստատված նախագծով, որի մեջ պետք է նախատեսված լինեն ջրի նեղումն արգելակող և աշխատանքների անվտանգ կատարման սահմանները որոշող հատուկ ապահովիչ բնամասեր թողնելը: Մարկեթերակային ծառայությունը, մինչև լեռնային աշխատանքները նշված բնամասերին մոտենալը, ոչ ուժ, քան մեկ ամիս առաջ, պետք է այդ մասին գրավոր իրազեկի կազմակերպության ղեկավարությանը:

288. Ջրբաժան հանձնարարների ենթակայանները պետք է սնվեն երկու էլեկտրահագործման գծերից, որոնցից յուրաքանչյուրը կարող է ապահովել հանձնարարի աշխատանքը՝ առավելագույն ծանրաբեռնվածությամբ:

289. Բացահանքերի և ջրհանման հանձնարարների ջրահեռացման կայանքը պետք է գործի ավտոմատ գործելակարգով՝ ապահովելով շարժից դուրս եկած պոմպի փոխարինումը պահուստային պոմպով, պոմպերի հեռակառավարումը և կայանքների աշխատանքի վերահսկողությունը, դեպի կառավարման կետ ազդանշաններ հաղորդելը:

290. Ջրբաժան հանձնարարի շինարարության ժամանակ անհրաժեշտ է նախատեսել սարքավորումներ, ջրի նեղման դեպքում մարդկանց անվտանգ դուրս բերումը և սարքավորումների պահպանումն ապահովելու համար:

291. Վերևի ջրատար հորիզոնի տակ ցանկացած ամրության ապարներում ստորգետնյա ջրբաժան փորվածքներ անցնելիս, անհրաժեշտ է փորել առաջանցիկ հորատանցք, որի երկարությունը, կախված ապարների ամրությունից, պետք է լինի 5 մետրից ոչ պակաս և նախատեսված լինի ամրակապման կամ լեռնային փորվածքներ անցահատելու անձնագրում:

292. Յուրաբանչյուր անցահատվող փորվածքում պետք է լինի համապատասխան նյութերի պատար՝ անհրաժեշտության դեպքում ժամանակավոր ֆիլտրացման միջնապատ կառուցելու համար:

293. Հանքավայրի ցամաքեցման ժամանակ առաջացող փլվածքներն ու հեղեղերը, ինչպես նաև հնարավոր փլվածքատեղերը մակերևույթում պետք է հուսալի արգելապատվեն՝ այդ գոտիներ մաքրահանգ, կենդանիների և փոխադրամիջոցների պատահաբար ընկնելը կանխարգելելու համար:

294. Ջրբաժան հանքահորի գլխավոր ջրհան խուցի հատակը պետք է 0,5 մետր բարձր լինի մերձհանքավորային փորվածքներում հանքավտխորման գծերի ուղիների գլխիկից:

295. Թույլատրվում է գլխավոր ջրհան կայանքի համար կառուցել խորացված (մերձհանքավորային բակի մակարդակից ցածր) տեսակի խցեր, պայմանով, որ դրանցում տեղադրվեն ջրհանման անխափան և անվտանգ աշխատանքն ապահովող հարմարանքներ:

296. Գլխավոր ջրհան կայանքին կից պետք է լինի ջրհավաքիչ: Ջրբաժան հանքահորերում ջրհավաքիչը պետք է ունենա երկու բաժանմունք: Բաց ջրհանման ջրհավաքիչի տարողությունը պետք է համապատասխանի ջրի ոչ պակաս, քան երեքժամյա ներհոսին, իսկ ստորգետնյա ջրհանման դեպքում՝ երկժամյա ներհոսին:

297. Գլխավոր ջրհան կայանքի պոմպակայանը պետք է կառուցվի ջրհավաքների մոտ: Աշխատանքային պոմպերը պետք է ունենան միատեսակ հնչում: Պոմպերի գունարային արտադրողականությունը պետք է ապահովի ջրի մեկ օրվա սպասելիք ներհոսի առավելագույն պոմպահանունը 20 ժամվա ընթացքում: Լրացուցիչ նախատեսվում են գործող պոմպերի արտադրողականության 20-25 տոկոսի չափով պահուստային պոմպեր:

298. Բացահանվից հետոցվող ջուրը պետք է թափվի մոտակա ջրահոսը կամ այնպիսի տեղեր, որպեսզի բացառվի ջրաթափանց ապարներով դրա հետադարձ ներթափանցումը փորվածքներ, հեղվածքներ և հանհանցման վայրեր: Բացահանվի ցամաքեցումից ստացված ջուրը պետք է արտանդել (թափել) այն պարզեցնելուց և վնասակար խառնուրդներից մաքրելուց հետո: Ջրի արտանդման վայրերը պետք է համաձայնեցվեն Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր շրջակա միջավայրի և բնական ռեսուրսների վարչության և Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության առողջապահության նախարարության պետական հիգիենիկ և հակահամաճարակային տեսչության հետ:

299. Գլխավոր ջրհան պոմպակայանը պետք է միացվի՝

1) հանքավորողին՝ թե՛ անցարանով, որն արտանցվում է հանքավորողի մեջ, պոմպակայանի հատակից առնվազն 7 մետր բարձրության վրա.

2) մերձհանքավորային բակի հետ՝ առնվազն մեկ հերմետիկորեն փակվող անցարանով:

300. Օդի բացասական ջերմաստիճան ունեցող վայրերում մակերևույթում գտնվող ջրհան կայանքներն ու խողովակները, մինչև ձմռան սկիզբը, պետք է ջերմապահպանվեն, իսկ պայթեցման աշխատանքների կատարման ժամանակ վնասվելուց պաշտպանելու համար՝ դրանք պետք է ծածկվեն:

301. Մակերևույթի վրա տեղակայված խողովակագծերը պետք է ունենան ջրից լրիվ դատարկումն ապահովող հարմարանք:

302. Արգելվում է ջրբաժան հորանցքի էլանցքի մոտակայքում վառել խարույկ, էլանցքերի ստույգը հալեցնել բաց կրակով, ինչպես նաև ներքին այրման շարժիչով մեքենայի կայանում՝ շարժիչն աշխատելու ժամանակ:

303. Ջրբաժան-օդափոխման հորանցքերի էլանցքերը պետք է հանքաստիճանի հատակից 1 մետր բարձրությամբ բուրսապատվեն ծակոտիկ խողովակներով, ներկվեն վառ գույնով, դրանց վրա գրվի հորանցքի համարը, էլանցքը փակվի եռակցված մետաղացանցով:

X. ԱՇԽԱՏՈՂՆԵՐԻ ԱՌՈՂՋՈՒԹՅԱՆԸ ԿԵՐԿԱՅԱՑՎՈՂ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

1. ԱՐՏԱԴԻՎԱԿԱՆ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԳՈՐԾՈՂՆԵՐԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՄԱՆ ԵՆՈՒՂՎԱԾ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԸ

304. Բացահանվելու և աշխատողների անվտանգության և առողջության ապահովմանը ներկայացվող պահանջները սահմանվում են Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում գործող սանիտարական կանոններով և նորմերով, հիգիենիկ նորմատիվներով և այլ իրավական ակտերով:

305. Բացահանվելու և աշխատողներ իրականացնող բոլոր աշխատողները ենթակա են պարտադիր բժշկական զննության Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարության 2006 թվականի հունիսի 31-ի «Արտադրական միջավայրում աշխատանքային գործընթացի վնասակար ու վտանգավոր գործունեների ազդեցությանը ենթարկվող բնակչության առանձին խմբերի առողջական վիճակի պարտադիր նախնական (աշխատանքի ընդունվելիս) և պարբերական բժշկական զննության անցկացման կարգը, գործունեների, կատարվող աշխատանքի բնույթի, զննության ծավալի, բժշկական հակացուցումների ցանկերը և աշխատանքի պայմանների հիգիենիկ բնութագրման կարգը հաստատելու մասին» N 398 որոշմամբ հաստատված պահանջներին համապատասխան:

306. Արտադրական վնասակար գործունեների ներքո աշխատանքները պետք է կատարվեն անհատական պաշտպանության միջոցների պարտադիր կատարմամբ՝ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարության 2005 թվականի դեկտեմբերի 20-ի «Անհատական պաշտպանության միջոցների տեխնիկական կանոնակարգը հաստատելու մասին» N 533 որոշմամբ հաստատված պահանջներին համապատասխան:

307. Բացահանվում արտադրական միջավայրի վնասակար գործունեների և աշխատանքային գործընթացի ծանրության և լարվածության կանխարգելմանն ուղղված գործատուի կողմից սանիտարական կանոնների և նորմերի պահանջների կատարման նկատմամբ հսկողությունն իրականացվում է Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության առողջապահության նախարարության պետական հիգիենիկ և հակահամաճարակային տեսչության կողմից:

308. Բացահանվի մթնոլորտային օդում և աշխատանքային գոտու օդում ֆիզիկական նյութերի ֆունկցիոնալները պետք է համապատասխանեն Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության օրենսդրությամբ հաստատված սահմանային թույլատրելի կոնցենտրացիաներին, բաղադրությամբ, օդի հիմնական բաղադրիչ մասերի և վնասակար խառնուրդների պարունակությանը, գործող սանիտարահիգիենիկ նորմատիվներին:

309. Թունավոր գազերի անջատման աղբյուր ունեցող բացահանվելու (տրանսպորտային միջոցների աշխատանքից, հրդեհված տեղամասերից, հավաքվող ջրերից, պայթեցման աշխատանքներից և այլն), աշխատատեղում վնասակար գազերի պարունակությունը որոշելու համար յուրաքանչյուր ամիսը մեկ անգամ պետք է կատարվի օդի հետազոտություն: Զանգվածային պայթեցումներից հետո մարդկանց մուտքը բացահանված թույլատրվում է միայն մթնոլորտում թունավոր գազերի պարունակությունը որոշելուց և այն սահմանված սանիտարահիգիենիկ նորմերին համապատասխանեցնելուց հետո: Օդի նմուշարկումը և մթնոլորտում թունավոր գազերի պարունակության որոշումն իրականացվում է տվյալ կազմակերպության միջոցների հաշվին՝ մասնագիտացված կազմակերպությունների միջոցով:

310. Բացահանվի վատ օդափոխվող և անշարժ օդով գոտիներում բնական օդափոխումն ակտիվացվելու համար, պետք է կազմակերպվի արհեստական օդափոխություն՝ ՀՀՇՆ-IV-12.02.01-04 «Ջեռուցում, օդափոխում և օդի լավորակում» շինարարական նորմերին համապատասխան:

311. Այն բացահանվելու, որտեղ տեղի են ունենում ֆիզիկական նյութերի և միացությունների անջատումներ, պետք է կիրառվեն համապատասխան միջոցներ անմիջապես դրանց առաջացման տեղերում փոշու, թունավոր գազերի և ագրեսիվ ջրերի մուտքը դադարեցնելու կամ որսալու համար: Եթե կիրառվող միջոցներն ամբողջությամբ չեն ապահովում

բացահանվելու փոշոտվածության իջեցմանը, էֆեկտիվության, հորատման հաստոցների և մյուս մեքենասարքավորումների խցիկները պետք է մեկուսացվեն, և կատարվի օդի լավորակում:

312. Լեռնային զանգվածի շերտի մասն, ինչպես նաև ավտոհանապարհների շահագործման ժամանակ փոշեգոյացումը նվազեցնելու նպատակով տաք եղանակներին պետք է ապահովել լեռնային զանգվածի ոռոգում:

313. Արգելվում է ֆարիատ մեքենաների, հորատող հաստոցների, հորատիչների էլեկտրագայլիկոնների աշխատանքին առանց փոշեռսման կամ փոշեհեռման արդյունավետ միջոցների:

314. Ապարների ջարդման-տեսակավորման կայաններում, ինչպես նաև լեռնային զանգվածի վերաբեռնման տեղամասերում փոշու առաջացման տեղերը պետք է մթնոլորտից մեկուսացվեն պատյանով կամ ծածկույթով՝ ապահովելով դրանց ներքնամասից կեղտոտ օդի արտածումը և հետագա մաքրումը:

315. Ամռանը ձեռքով ապարաջնկման ժամանակ փոխակրիչների վրա պետք է կատարվի ոռոգում, կամ կիրառվեն փոշեհեռման այլ միջոցներ:

316. Մերկացված կամ մանրացված լեռնային ապարներից փոշին փչման եղանակով մաքրելու ժամանակ պետք է այդպիսի տեղամասերի մակերեսը ծածկել կապակցող լուծույթով: Մշակումն ավարտված հանքաստիճանների ու փխրուն նստվածքներով լցված լցակույտերի վրա պետք է կատարվեն ռեկուլտիվացման աշխատանքներ:

317. Բացահանվելու ներքին այրման շարժիչներով աշխատող ավտոմեքենաների, բուլդոզերների, տրակտորների և այլ մեքենասարքավորումների կիրառումը բուլլատրվում է միայն արտահետկող գազերի մեջ թունավոր խառնուրդները վնասագրեծող հարմարանքի առկայության դեպքում:

318. Բացահանվելու ներքին ջրերից թունավոր գազերն անջատվելու դեպքում պետք է ձեռնարկվեն միջոցներ հանքաստիճանի շերտի միջոցով ծծանցվող ջրերի ֆանակը պակասեցնելու կամ խսպառ վերացնելու համար:

319. Դիտահորերը և արտադրական կեղտաջրերն արտամղող պոմպակայանների հորանցքերը պետք է ունենան հուսալի փական:

320. Նորոգման նպատակներով մարդկանց հորեր իջեցնելը բուլլատրվում է միայն ջուրը բաց թողնելուց, խնամքով օդափոխելուց և վնասակար գազերի պարունակությունը ստուգելուց հետո:

321. Հորերում և հորանցքերում վնասակար գազերի առկայության կամ թրվածի անբավարար ֆանակության դեպքում բոլոր աշխատանքները դրանցում պետք է կատարվեն ճիշտ փողրակ ունեցող հակագազերով:

2. ՍԱՆԻՏԱՐԱԿԵՆՑԱՂԱՅԻՆ ՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

322. Յուրաքանչյուր բացահանվելու կամ մի ֆանի բացահանվելու կից նախատեսվում է կառուցել սանիտարակենցաղային շենքեր: Նշված շենքերը պետք է ունենան կանանց և տղամարդկանց բաժանմունքներ և լինեն հաշվարկված բացահանվելու լրիվ ծանրաբեռնվածությամբ աշխատանքի համար:

323. Սանիտարակենցաղային շենքերի կազմում պետք է լինեն՝ արտահագուստի հանդերձարան, հագուստի չորացման և փոշեզրկման սենյակ, սանհանգույցներ, ցնցուղարան, լվացատուն, աշխատանքային արտահագուստի, կոշիկի նորոգման, մաքրման և լվացման սենյակ, սպասք և շնչադիմակահոսք, կանաչի անձնական հիգիենայի սենյակ, առաջին բուժօգնության միջոցներ:

324. Սանիտարակենցաղային շենքը, սննդի օբյեկտը, առաջին բուժօգնության կետը պետք է գտնվեն հողմակողմում, հանձնարարի բաց պահեստներից, ապարների ջարդման տեսակավորման կայաններից առնվազն 50 մետր հեռավորության վրա, բայց հիմնական արտադրական շենքերից 500 մետրից ոչ հեռու:

325. Փոքր բացահանվելու թուլատրվում է տեղակայել նվազագույն հարմարություններով սանիտարակենցաղային շենքեր:

326. Հանդերձարանի և ցնցուղարանի թողունակությունը պետք է ապահովի բացահանքի յուրաքանչյուր հերթավախի բոլոր աշխատողների լողանալը և զգեստափոխվելը՝ ոչ ավելի, քան 45 րոպե տևողությամբ:

327. Ցնցուղարանը պետք է ապահովված լինի տաք և սառը ջրով, մեկ ցնցուղին ժամում 500 լիտր հաշվարկով և ունենա կարգավորիչ ծորակներով ջրախառնիչ հարմարանք:

348. Տաք ջրի և գոլորշու խողովակները պետք է լինեն մեկուսացված կամ հատակից 2 մետր բարձրությամբ պաշտպանված:

329. Լողանալու համար նախատեսված ջուրը պետք է համապատասխանի Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության առողջապահության նախարարի 2008 թվականի մայիսի 26-ի «Խմելու ջուր. Ջրամատակարարման կենտրոնացված համակարգերի ջրի որակին ներկայացվող հիգիենիկ պահանջներ. Որակի հսկողություն» N 2-III-Ա. 2-1 սանիտարական նորմերը և կանոնները հաստատելու մասին» N 70 հրամանով հաստատված նորմերի և կանոնների պահանջներին:

330. Ցնցուղարանի, հագուստի պահանքային բաժանմունքի և հանդերձարանի հատակները պետք է լինեն խոնավակայուն և չսայրաբոց, պատերն ու միջնապատերը՝ մինչև 2,5 մետր բարձրությամբ երեսապատված սալիկներով:

331. Բոլոր սանիտարակենցաղային շինությունները, համաձայն ՀՀՇՆ IV-12.02.01-04 «Ջեռուցում, օդափոխում և օդի լավորակում» նորմի, պետք է ունենան ներծծիչ-արտածծիչ օդափոխություն, որը կապահովի օդում վնասակար խառնուրդների սահմանային թույլատրելի քանակությունը:

332. Բացահանքի բոլոր արտադրամասերում, տեղամասերում, արհեստանոցներում, ինչպես նաև հիմնական Լեռնային և տրանսպորտային ագրեգատներում և ցնցուղարանի հանդերձարանում, պետք է լինեն առաջին բուժօգնության համապատասխան միջոցներ և դրա կազմակերպման համար ուսուցված անձինք: Առաջին բուժօգնություն ցույց տալուց հետո աշխատողների հետագա բժշկական սպասարկումը (անհրաժեշտության դեպքում) պետք է կազմակերպվի լիցենզավորված բժշկական կազմակերպությունում:

333. Բացահանքի յուրաքանչյուր տեղամասում ձմռանը տաքանալու, ինչպես նաև անձրևից պաշտպանվելու համար աշխատավայրերից 300 մետր ոչ ավելի հեռավորության վրա պետք է կառուցվեն հատուկ շինություններ: Նշված շինությունները պետք է ունենան սեղաններ, արձուներ, վիացարան, վիացվելու և մաքրվելու միջոցներ (օճառ, խոզանակ, սրբիչ), արտահագուստի կախիչ, ապահովված լինեն ինֆուրույն խմելու ջրամատակարարման համակարգով կամ ջրի որակին համապատասխանող ջրակուտակիչներով, այդ թվում՝ շաղցված: Տաքացվող սենյակի ջերմաստիճանը պետք է լինի 20 աստիճանից ոչ ցածր:

334. Էֆակավատորների, տեխնոլոգիական ավտոտրանսպորտի, հորատման հաստոցների և մյուս մեքենասարքավորումների խցիկները պետք է լինեն ջերմապաշտպանված և կահավորված տաքացնող անվտանգ սարքերով:

335. Բացահանքի աշխատատեղերի բաց տեղամասերում, ընդհանուր սանիտարական նորմերին համապատասխան, թույլատրվում է սարքավորել փակ տեսակի շարժական սանհանգույցներ:

336. Բացահանքում յուրաքանչյուր ամիսը երկու անգամ պետք է կատարվի արտահագուստի վիացում, անհրաժեշտության դեպքում, արտահագուստի և կոշիկի վերանորոգում:

337. Բացահանքի ղեկավարությունը պարտավոր է բոլոր աշխատողներին ապահովել անհրաժեշտ քանակի որակյալ խմելու ջրով:

338. Բացահանքի աղբյուրի խմելու ջուրը պարբերաբար, նորմատիվներով սահմանված ժամկետներում, պետք է ենթարկվի ֆիզիամանրէաբանական հետազոտության: Ջուրը խմելու և տնտեսական նպատակների համար կարելի է օգտագործել միայն Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության առողջապահության նախարարության պետական հիգիենիկ և հակահամաճարակային տեսչության թույլտվությամբ:

339. Խմելու ջրի համակարգերն սպասարկող անձնակազմը պարտադիր կարգով պետք է ենթարկվի պարբերական բժշկական զննության Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարության 2009 թվականի հունիսի 23-ի՝ «Առողջական վիճակի պարտադիր նախնական (աշխատանքի ընդունվելիս) և պարբերական բժշկական զննության կարգը, գործունեության ոլորտների, որոնցում զբաղված անձինք ենթակա են առողջական վիճակի պարտադիր բժշկական զննության և բժշկական զննության ծավալի ու հաճախականությունների ցանկը և անձնական սանիտարական (բժշկական) գրքույկի ու բժշկական զննության ենթակա անձանց անվանացուցակը հաստատելու և Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարության 2003 թվականի մայիսի 27-ի թիվ 169 որոշումն ուժը կորցրած նախաչելու մասին» N 396-Ն որոշմամբ հաստատված պահանջներին համապատասխան:

340. Խմելու ջրի տարաները պետք է պատրաստվեն սահմանված կարգով թույլատրված նյութերից:

341. Բացահանքի խմելու ջրի որակի, սանիտարաէպիդեմիոլոգիայի շինությունների համապատասխանության նկատմամբ հսկողությունն իրականացնում է տվյալ կազմակերպությունը, պետական վերահսկողությունը՝ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության առողջապահության նախարարության պետական հիգիենիկ և հակահամաճարակային տեսչությունը և Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության աշխատանքի պետական տեսչությունը՝ իրենց իրավասությունների սահմաններում:

ԼԵՌՆԱԹԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԻ

ՂԵԿԱՎԱՐ-ՆԱԽԱՐԱՐ

Լ. ԳՐԻԳՈՐԹԱՆ